

MUSEUMS Bulletin

Norsk Folkemuseums Venner

Nr. 37 3/2003

LEIEGÅRDEN FRA WESSELS GATE 15 SOM BLE
«OBOS-GÅRDEN» PÅ FOLKEMUSEET

3 - 2003

MUSEUMSBulletinen

Museumsbulletinen nr. 37, 3/2003

Utgiver: Norsk Folkemuseums Venner
Norsk Folkemuseum
Museumsveien 10
0287 Oslo
Tel: 22 12 37 00; fax: 22 12 37 77
e-mail: nf@norskfolkemuseum.no
<http://www.norskfolkemuseum.no/>

Redaktør: Astrid Santa

Redaksjonsråd: Morten Bing
Kirsten Heiberg
Espen Johnsen
Tone Jørpeland Lunde

Fotograf: Anne-Lise Reinsfelt

Layout: Santa

Trykk: Aktiv Trykk AS

Opplag: 2800

(c) 2002 Norsk Folkemuseums Venner, Oslo
ISSN 1502-3672

Alle fotografier og illustrasjoner er fra NF arkiv der annen kreditering ikke er gitt.

Foto omslag foran:
Den rivningsklare leiegården i Wessels gate 15 i Oslo.
Innfeldt: «OBOS-gården» på Folkemuseet.
(Foto: Anne-Lise Reinsfelt)

Foto s. 2: «OBOS-gården» på Folkemuseet.
(Foto: Anne-Lise Reinsfelt)

Foto s. 3: Den rivningsklare leiegården i Wessels gate 15 i Oslo.
(Foto: Anne-Lise Reinsfelt)

INNHold:

- 3 FORORD
- 4 SPASERTUR I FORTIDEN - 1937
- 7 PENE MENNESKER ELLER BRA FOLK
HVEM BODDE I WESSELS GATE 15 GJENNOM 100 ÅR?
- 10 RØR OG LEDNINGSSURR
- 12 DET RESPEKTABLE ARBEIDERHJEMMET
- 14 EIN NORSK HEIM I EI NY TID - 1905
EN LEILIGHET ANNO 1905
- 16 SOL OG MÅNE
KALENDEREN FORTELLER KULTURHISTORIE
- 18 STUDENTHYBELEN
- 20 INTERIØRARKITEKTENES HJEM
- 23 LEIEGÅRDEN FRA WESSELS GATE 15
BLIR «OBOS-GÅRDEN» PÅ FOLKEMUSEET, 1998 - 2004
- 24 KORT NYTT
- 26 MEDLEMSSIDER

FRA RIVNINGSGÅRD TIL MUSEUMSPERLE!

Dette nummeret av *Museumbulletinen* er viet leiegården fra Wessels gate 15 i Oslo, som i løpet av de siste fem årene er blitt "OBOS-gården" på Folkemuseet.

Den rivningsklare leiegården i Oslo sentrum var en god representant for bygningstypen som ennå preger eldre deler av Oslo: Leiegården i mur fra perioden 1850 – 1900. Setningsskader og grunnforhold gjorde imidlertid bevaring på stedet umulig, og gården ble sikret en fremtid som museumsgjenstand gjennom et samarbeid mellom OBOS og Norsk Folkemuseum.

I desember 1998 fikk museet tilbud om å overta leiegården, og med svært sjenerøs støtte fra OBOS har arbeidet med å gi gården et nytt hjem og en ny fremtid vært mulig. I 2001 sto selve bygningen ferdig. Til OBOS' 75-års jubileum i august 2004 vil de to første etasjene være ferdig innredet og prosjektet blir foreløpig avsluttet.

Prosjektet er museets største satsing på mange år. Det har hatt stor publikumsappell og fått mye mediaoppmærksomhet.

Nå trenger vi et knapt år til med intens innsats. Da vil denne rivningsgården ha gjennomgått hele forvandlingsprosessen og fremstå som en skinnende museumspërle. Vi gleder oss!

Astrid Santa, redaktør

Kjære venner,

En spennende og vellykket sommersesong er på hell. I løpet av de tre sommermånedene juni, juli og august har 120.921 besøkende gledet seg over å oppleve Folkemuseet. Det er en oppgang på 2 % siden i fjor, så interessen for museet har vært stor selv når det fine sommerværet har fristet med mange andre tilbud.

Restaureringsarbeidet i Setesdalstunet har gått fremover. Med økonomisk støtte fra venneforeningen har museet endelig kunnet utføre sårt tiltrengte vedlikeholdsarbeider i dette tunet. Man har arbeidet på flere bygninger samtidig, og derfor har tunet så å si vært utilgjengelig i sommer. En slik restaurering koster mye penger, og for at arbeidet skal kunne fullføres vil det være behov for betydelige midler også i tiden fremover.

Takket være sjenerøs støtte fra Anette og Brynjulf Skaugens gavefond har det vært mulig å restaurere deler av "Cappelenstugu", stue fra Akkerhaugen i Sauherad, ca. 1800. Dette arbeid vil fortsette i årene som kommer. Støtte fra venneforeningens trofaste medlem i mange år, Anette Skaugen, har gjort det mulig å restaurere den innvendige takdekoren ved hjelp av to nyutdannede malerikonservatorer. Veggene vil bli tatt i årene fremover.

Selv om det fremdeles er lenge til jul, oppfordrer vi dere allerede nå til å merke av de tre første adventssøndagene i kalenderen. Da er det julemarked! Museet trenger mange hjelpende hender, flere enn i fjor, og kanskje er det noe for deg.

hilsen

Knut Arne Heiberg

*Vi spaserer nedover Ullevålsveien
en solfylt ettermiddag
– det er høst, året er 1937.
Trikken - Sagene Ring -*

Spasertur i fortiden

*dundrer forbi,
en lastebil skramler
på broleggingen,
en armada av folk
syklende hjem fra arbeid
kommer tråkkende oppover fra byen.
Vi svinger ned til høyre
langs Wessels gate
og går nesten hele veien
ned mot Rikshospitalet,
for så å stoppe opp
foran nummer 15,
den gamle gården på hjørnet.*

Til venstre for hovedinngangen har nylig damefrisør Borghild Trandum åpnet salong i lokalene der folk husker at det hadde vært melkebutikk i gamle dager, og senere en kortvareforretning. I butikken til høyre har skomaker Arne Kneppen verksted.

I leiligheten bak skomakerverkstedet bor den 41 år gamle Erling Paasche Guttormsen, hans ett år yngre amerikanske kone Emily og den 19 år gamle datteren Evelyn. De har tre rom, pikeværelse og kjøkken, og husleien er på 80 kroner i måneden. Guttormsen som har bodd i gården i nesten 10 år, har vært fyrbøter på Bergensfjord. Nå jobber han som mekaniker på Akers Mek. Datteren Evelyn er kontordame hos Kolstad & Hoff's elektriske forretning i Thorvald Meyers gate 48.

På den andre siden av gangen har snekker Samuel Syversen og kona Jenny – begge i begynnelsen av 40-årene – nettopp flyttet inn. De betaler 120 kroner i måneden for fire rom og pikeværelse, men leier selv ut et rom til bokbindersken Hjørdis R. Andersen og et annet til tømmermannen Edvard Eidet.

Vi går opp trappen til 2. etasje. Inn døra til venstre bor 69 år gamle Kaspara Olsen i en leilighet som består av tre rom og pikeværelse. Hun flyttet inn i gården mer enn tretti år tidligere, i 1905, den gang en ung enke med tre barn. Datteren Ingeborg som er eldst, flyttet hjemmefra allerede i 1915. Sønnen Sverre som er radiotelegrafist, dro til USA i 1926, mens den yngste sønnen Per bodde hos moren helt fram til 1931. Samme år kom Sverre tilbake og bodde hos moren noen år, bare avbrutt av et opphold på Grønland. Men nå er også han flyttet fra moren.

Enkefru Olsen er gårdens mest velhavende beboer med en formue på 38 000 kroner. Før har hun vært en driftig

forretningskvinne med smørforretning i Rosenkrantz' gate 2, men nå har hun vært pensjonist i noen år. Enkefru Olsen har ikke lenger familie boende hos seg, men to av rommene i leiligheten er leid ut, ett til kjemikeren Otto R. Slotta fra Tvedestrand og ett til en gårdbrukerdatteren fra Tomter i Østfold, Hilda Krogh, som går på gymnasiet.

Men Kaspara har ikke lang vei til nærmeste familie. På den andre siden av trappeavsatsen, i en leilighet på fire rom og pikeværelse, flyttet datteren Ingeborg og hennes familie inn i 1921. Ingeborg, som er 47 år, mistet mannen sin i fjor. Hun har tre barn: Døtrene Inger Johanne på 17 år, Birgitt på 14 år, og sønnen Jan på 11 år. Akkurat som moren har Ingeborg tatt inn losjerende – to sydamer, Ingjerd Buen og Gunhild Viken.

Det er også en tredje inngangsdør fra trappeavsatsen, inn til et enkelt rom uten kjøkken, leid ut for 40 kroner i måneden. Her bor den 41 år gamle Olea Syvdud, som er syerske hos Steen & Strøm.

I tredje etasje, i leiligheten over fru Olsen, bor ekteparet Kaas. Hans Hansson Kaas har bodd i Wessels gate siden begynnelsen av 1920-tallet, først som leieboer hos gamle fru Nordby. Gunda Nordby hadde bodd i gården siden 1904 og var enke etter Christen Nordby, som hadde hatt isenkramforretning i Storgata 12. Da mannen døde i 1914 tok enken inn losjerende, og da også hun døde, drøye ti år senere, overtok Kaas, den siste av leieboerne hennes, leieavtalen. Hans Kaas som er 44 år, kommer fra Heddal. Han er journalist i Nationen, og har i noen år vært gift med den syv år yngre Margit. De har ikke barn og bor alene i den tre rom store leiligheten, som de betaler 80 kroner i måneden for.

Tvers over trappeavsatsen flyttet familien Steen inn for to år siden. Familien består av mannen Olav som er 47 år

1937

Over: Jernbanetorget i Oslo 1937.

S. 4: Youngstorget, ca. 1937,

T.v.: Karl Johans gate ca. 1937.

(Alle foto: Hermann C. Neupert.)

og førstefullmektig ved Statsbanene, kona Marie som er tre år yngre og deres tre døtre. Den eldste datteren Marit er 23 år og studerer til tannlege. Søsteren Else på 20 år er ekspeditrise i «Trikotasjehuset» i Apotekergata 10, mens lillesøster Grethe nettopp har begynt på skolen. Familien Steen bor i gårdens fineste leilighet med fire rom, pikeværelse og hjørnebalkong! De betaler 110 kroner i måneden i husleie, og de får endene til å møtes ved å leie ut et rom til rørleggeren Bernt Nygård.

Den andre oppgangen i gården er rundt hjørnet, opp Langes gate, og inn i portrommet. I første etasje ligger gårdens minste leilighet, bare to rom og pikeværelse. Men så er husleia ikke mer enn 50 kroner i måneden. Her bor den 64 år gamle enken Kitty Jensen og hennes sønn Gunnar. Fru Jensen flyttet inn i 1917. Mannen hennes, som var reisende, forsvant på begynnelsen 1920-tallet, og Kitty ble separert. Hun forsørger seg som sydamme, mens sønnen er elektrikmontør, ansatt hos Norsk Elektriske i Prinsensgate. Helt siden Kitty Jensen flyttet inn har to andre syersker, frøknene Othilie Skogvold og Anna Erichsen, delt leiligheten med dem. Men nå har de flyttet, og mor og sønn bor alene.

I leiligheten over bor syerske Gunhild Lund, født i Eidsberg for 62 år siden. Gunhild flyttet inn i Wessels gate 15 i 1905, sammen med faren Nils som var skredder, moren Maren og broren Just. I 1921 var faren død, og i 1931 døde moren. Nå bor Gunhild sammen med to slektninger, syersken Hanna Sæther som er to år yngre enn Gunhild og har bodd hos familien Lund i nærmere 30 år, samt den 35 år gamle Aslaug Lund som arbeidet som daghjelp hos en familie i Neuberggata. Frøken Lund har også tatt inn to losjere, Josefine Gulli og Olaf Temte.

I tredje etasje bor fire eldre ugifte søsken - Hilda, Vic-

tor, Laura og Marie Jenssen - i en leilighet på fem rom og pikeværelse. De var opprinnelig fem søsken som vokste opp i Nordre gate på Grünerløkka. Faren var overpolitibetjent. Moren var metodist, og det ble også alle barna. I 1900 hadde de flyttet til Wessels gate 2, sammen med moren, som da var blitt enke. Til Wessels gate 15 flyttet de i 1918. Da levde fortsatt den femte av søsknene, Hanna, men nå er de bare fire. Den eldste, Hilda på 75 år, er hjemme og steller i huset, mens den tre år yngre broren Victor har hatt agenturforretning med kontor i Skippergata. Laura, som er 70 år, er en formuende dame, god for 30 000 kroner. Hun har egen manufaktur- og industrihandel i Markveien 50, og her arbeider også den yngste søsteren Marie, som er 61 år.

Vi lister oss ned den knirkende trappen. Ute på gaten igjen blir vi stående og betrakte gården. Noen har åpnet vinduet, det har vært en varm høstdag. Hvordan er livet bak gardinene og blomsterpottene? Hvordan lever de i disse leilighetene? Hva tror de og hva tenker de? Har de nok med sitt eget, eller er de opptatt av verden rundt seg?

1937 har vært et dramatisk år i Europa: Ikke minst i Spania hvor regjeringstroppene kjemper en desperat kamp. I april ble den baskiske byen *Guernica* bombet. Frivillige brigader, sosialister og demokrater fra mange land har hjulpet lite når general Franco får støtte av Hitler og Mussolini. I fjor ble Franklin D. Roosevelt gjenvalgt til president i USA. I England måtte kong Edward VIII overlate tronen til sin bror George. Nylig har England også fått ny statsminister, den konservative Neville Chamberlain. I Moskva fortsetter Stalin utrenskningene i kommunistpartiet og i hæren.

De internasjonale begivenhetene har også fått forgreninger til Norge: I fjor ga den norske Nobelkomiteén fredsprisen for 1935 til den tyske pasifisten Carl von Ossietzky,

Per Aaseth Olsen (senere bare Aaseth) fotografert
foran Wessels gate 15 på 1920-tallet.
Han var enkefru Kaspara Olsens
yngste sønn, født i 1904.
(Privat foto)

noe som provoserte så vel Knut Hamsun som Adolf Hitler. Også Sovjetunionen har Norge klart å utfordre, ved å gi Leo Trotskij asyl for to år siden. Men like før jul ble Trotskij sendt ut av landet, og nå er han i Mexico.

Men om det ser mørkt ut ute i Europa, ser det atskillig lysere ut her hjemme. Den økonomiske krisen synes å være over, det er oppsving både i fiske, jordbruk og industri, og arbeidsløsheten er synkende. Levestandarden i landet har også bedret seg betraktelig siden krigen. 1935 var et merkeår - klassesamarbeidets år - og innledningen til en ny epoke: De to skjellsettende begivenhetene var hovedtariffavtalen mellom LO og Arbeidsgiverforeningen og kriseforliket med Bondepartiet, som førte Arbeiderpartiet til regjeringsmakten.

Men bekymrer enkefruene og syerskene i Wessels gate seg over borgerkrigen i Spania - eller over Hitler, Mussolini og Stalin - eller over den hjemlige politikken? Er de glad for at Johan Nygaardsvold har blitt statsminister, eller synes de at det er forferdelig med disse sosialistene?

Kanskje synes de det er vel så foruroligende med katastrofer og ulykker, som forlisene sydvest av Utsira i januar. Da gikk først Trondheimsdamperen «Trym» og - to dager senere - Haugesunds båten «Karmt» under i en storm som også blåste taket av hus, knekket telefonstolper, rev over ledninger, gjorde skader for hundretusener av kroner og stengte Bergensbanen i ni dager! Flere dramatiske flyulykker har det også vært i år, bl.a. ved Hovedøya 1. august, da forskrekkede badegjester på Ingierstrand kunne se et fly med den kjente flygeren Arild Widerøe og hans sjefsmekaniker Chris Braathen, samt tre passasjerer, styrte i havet.

Det var uhyggelig nok kvelden den 19. mars, da en kunne høre et drønn fra Rådhusstrøket, hvor et halvferdig nybygg raste sammen, og den 13. april, da den seks etasjer høye Metropolgården i Akersgata sto i lys lue - flammer og røyk var synlig fra Wessels gate. Natt til 15. mai hadde Kjelsåstrikken sporet av i Sannergata og kollidert med en drosje og en lastebil, og begge sjåførene blitt drept!

Skremmende er det også med alle mordsakene det står om i avisen, og om rekken med frekke og brutale gangsteroverfall mot visepiker, midt på lyse dagen! Ja tidligere i år var til og med en eldre frue blitt slått ned i en trappeoppgang og fraranet sin veske med en betydelig pengesum.

Men ellers er kanskje fruene bak gardinene mer opptatt av at maten har begynt å bli dyrere igjen. Matvareprisene hadde steget kraftig under verdenskrigen 20 år tidligere, men hadde så sunket jevnt gjennom hele 1920-tallet. Nå har prisene økt igjen de siste fem årene. Flesket er kommet oppe i 2 kroner og 57 øre per kilo, torsken koster 1 krone og 9 øre, og smøret koster 84 øre marken. Så dyrt har det ikke vært på

over ti år! Men kaffen er heldigvis blitt billigere, 1,43 kroner for et pund kaffe. Så billig har ikke kaffen vært på 30 år.

Vedprisen er også begynt å gå opp, selv om det var langt igjen til de vanvittige prisene det var omkring 1920, da en favn ved kostet over 100 kroner. Nå er prisen 44 kroner. Men det er nok det, når en har vedovner og vedkomfyr. Noen har nå anskaffet en moderne elektrisk komfyr og i noen kjøkken er det gassapparat, men mange i Wessels gate 15 bruker fortsatt de gamle vedkomfyrene. Selv om de fikk elektrisk lys i gården for over 20 år siden, er det tungt og gammeldags - ikke minst med do i bakgården. Nei, da skulle man heller bo i en moderne gård med bad og WC og med sentralvarme, som de nybygde OBOS-blokkene på Galgeberg eller i Trondheimsveien.

Nå er det heldigvis hyggeligere begivenheter i verden enn krig og storm og høye matpriser. En av årets store begivenheter er selvsagt at kronprinsesse Märtha den 21. februar fikk en sønn, den første prinsen født i Norge på 673 år. Men for de yngre damene er kanskje årets moter vel så interessante. Denne våren dikterte motene fra Paris lysegrå flanell til kåper, kjoler og drakter, men også klær i flere farger, som blå jakke med rødt slag eller sort drakt med sterkt turkisfarget bluse. Vårens bluser skulle være av tyll eller chiffon.

Nå er det middagstid i Wessels gate. Aslaug Lund er ferdig med dagens gjerning hos Salvesen i Neuberggata 6, frøknene Jensen er kommet hjem fra Markveien, Evelyn Guttormsen fra Thorvald Meyers gate og Else Steen fra Apotekergata. Etter middag går kanskje de fleste en rolig kveld i møte. Kanskje høre på radio eller grammofon? - Schlagere som tangoen «Hør min sang, Violetta» eller foxtroten «Med Litte Granne Humør». Eller lese en god bok? Årets publikumssuksess er Artur Omres roman «Flukten», andre nye bøker er Sigrid Unsets nåtidsskildring «Den trofaste hustru» og Aksel Sandemoses merkelige bok «Vi pyn-ter oss med horn».

Kanskje noen av de unge damene skal ut på byen. På Nationaltheatret går Nordahl Griegs provoserende stykke «Nederlaget», og på Det Norske Teatret oppføres en dramatisering av Olav Duuns «Medmenneske». Eller kanskje foretrekker de mer lett underholdning. På det nyåpnede Chat Noir i Klingenberggata spiller Einar Rose og Leif Just Nielsen i disse dager i revyen «Teppet er oppe». Eller kanskje skal de på kino - på Saga eller på Casino i Stortingsgata? - Årets mest populære filmer er «Fant» og «To levende og en død».

Sammen med dem rusler vi ned forbi fontenen på St. Olavs plass og videre mot byen. Og Wessels gate 15 ligger igjen i høstkvelden og i historiens tussmørke.

Konservator Morten Bing

Pene mennesker eller bra folk

Hvem bodde i Wessels gate 15
– gjennom 100 år?

Olaus Johnsen som sto bak oppføringen av leiegården i Wessels gate 15 i 1865, har utvilsomt hatt ulike målgrupper for øye da han planla de to delene av gården: I hovedoppgangen leieboere med borgerlige pretensjoner, i portoppgangen mer beskjedne leieboere.

Kan Johnsen ha vært av samme oppfatning som slottsarkitekten Linstow, som i 1838 hadde tatt til orde for å avvikle forstedene og gi arbeiderne boliger blant «Folk i heldigere Kaar» slik at de kunne få sans for «Renlighet, Orden og huslig Hygge»?

Det var forskjell på oppgangene i Wessels gate 15, både rent bygningsteknisk, med hensyn til dekorativt utstyr – stukkatur, og ikke minst når det gjaldt planløsningene. Hjørneleilighetene var de største og uten tvil de flotteste, mens leiligheten i 1. etasje mot portrommet var den minste. De øvrige var omtrent like store i areal, ca. 80m², men svært forskjellige i planløsninger. Leilighetene på venstre side av hovedtrappen var organisert langs en gang, med to værelser mot gata og et rom samt kjøkken og pikeværelse mot gården. De var dessuten utstyrt med bakutgang mot kjøkken-trapp. Disse leilighetene ga mulighet, riktignok på et forholdsvis begrenset antall kvadratmeter, for å etterleve en borgerlig boskikk hvor gangen var et skille mellom en representativ og en privat sone. I leilighetene i 2. og 3. etasje mot porten var dette ikke mulig. Disse leilighetene hadde verken gang eller entré, og heller ikke utgang til egen kjøkkentrapp. De hadde derimot *tre* innganger – tre dører fra samme trapperepos, noe som var praktisk hvis en hadde losjerende.

I husets første tiår synes det å ha vært et visst skille mellom oppgangene, men likevel var det sjelden leieboere i Wessels gate 15 som tilhørte de riktig «fine». I 1875 viser folketellingen at det bodde tre handelsborgere, tre enkefruer, en trelasthandler, en varemegler, en pensjonert konsul, en frøken og en murer i gården. Åtte av husholdene hadde tjenestejente, bare en hadde tatt inn losjerende. Med unntak av mureren, som sikkert bodde i den lille leiligheten innen-

for portrommet, synes dette å ha vært et pent borgerlig miljø. Gårdens øverste sjikt var de tre handelsborgerne: Den 51 år gamle Jens Hanssen, den 35 år gamle Severin Jacobsen og den 27 år gamle Jacob E. Dybwad.

Jens Hanssen var fra Ås på Toten og hadde i folketellingen i 1865 vært oppført som Stuer. I 1874 hadde han kjøpt Wessels gate for 14 900 spesidaler, og åpnet «Colonialvare- og Fedevareforretning» i gården. I 1875 bodde han i gården sammen med kona Luisa, tre barn, to nieser og en tjenestejente.

Severin Jacobsen var husmannssønn fra Halden, som hadde kommet til hovedstaden og slått seg på manufakturhandel. I 1868 hadde han etablert egen virksomhet i Grensen. Han var blitt gift med Anna, datter av gårdbruker Evald Biermann i Aker. I 1875 hadde ekteparet en nyfødt datter. Husholdet besto dessuten av en tjenestejente og en amme!

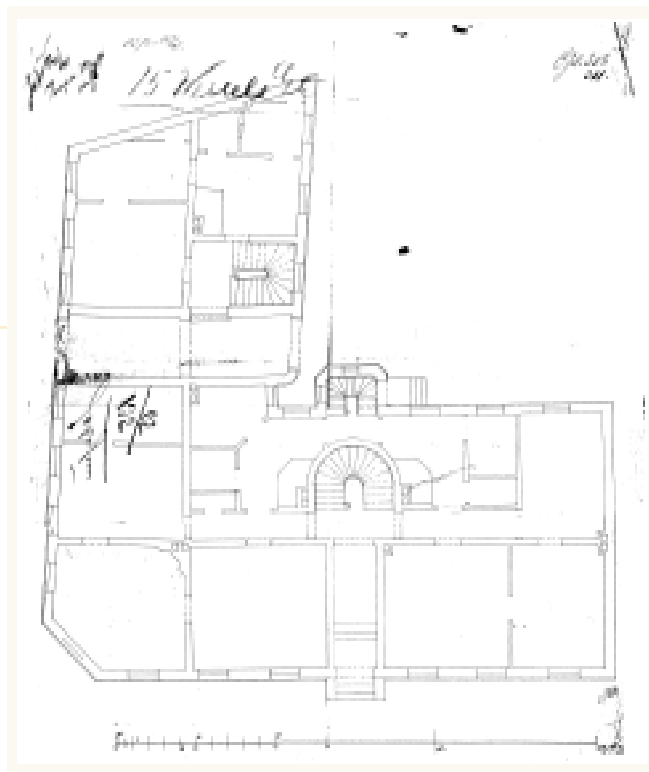
Jacob E. Dybwad var den eneste av de tre handelsborgerne som kom fra en «fin» familie. Faren var Bertram Dybwad, som var sjef for Creditbanken og deleier i firmaet J. Dybwad og Sønner. Moren Elise kom fra Stavanger-familien Lange. Jacob Dybwad var gift med den engelskfødte Alice og hadde en sønn Thomas James, født i 1875. Den lille familien hadde dessuten *to* tjenestejenter.

I 1900 var gården blitt mer preget av håndverkere enn av handelsborgere. Nå bodde det en skomaker, en urmaker, en bygningssnekker, tre enker, en frøken, et par frelsesoffiserer, en kvinne som drev melkebutikk, samt en kontor-

Grunnplan av første etasje fra 1865. (NF arkiv)

Hanna Ouchterlony var født i Värnamo i Sverige i 1878. Frk. Ouchterlony var den som innførte Frelsesarmeen først i Sverige og, i 1888, i Norge. (Foto: NF arkiv)

sjeff i gården. I alt var det 42 personer, fordelt på 9 hushold, hvorav tre hadde tjenestejenter og tre hadde tatt inn losjerende.

Jens Hanssen eide fortsatt gården, men han og kona hadde flyttet til datteren i Bærum. Men sønnen Hakon, som var kontorsjef i Wilhelm Jordan trelastforretning, bodde fortsatt i gården i 2. etasje i hovedoppgangen. Butikken på hjørnet hadde skiftet innehaver flere ganger i løpet av de første 25 årene. Nå var det den 65 år gamle Olava Johansen fra Vestfold som solgte melk og brød til beboerne i Wessels gate. I leiligheten bak butikken bodde bygningssnekkeren Ole Skotvet med kona Aslaug og den nyfødte sønnen Sverre, samt to losjerende.

På den andre siden av hovedinngangen var det åpnet skomakerverksted. Både skomakeren Nils Johan Berg og kona hans Emma var fra Sverige. De hadde fire barn, og de yngste som var tvillinger, var under året. I husholdet inn gikk også en skomakergutt og en tjenestejente, begge to var også innflyttere fra Sverige.

Å ha losjerende var en svært vanlig inntektskilde, ikke minst for enker og ugifte kvinner. Det var flere i gården som hadde tatt inn losjerende. Blant dem var søstrene Clara Franziska Bergstrøm og Laura Johanna Werenskjold som hadde pensjonat i 2. etasje i oppgangen fra portrommet. Her bodde både kontordamen Erikka Wang fra Nordfjord-eid, stud. philos. Andreas Tønnesen fra Mandal, arkitekt-assistent Peter Steenstrup fra Modum og Thorstein Amundsen fra Skjeberg, som var kontorfullmektig i en engrosforretning. Også i leiligheten over var det flere losjerende. Enken Johanne Smith som bodde der ernærte seg riktignok med egen «Industriforretning», men hadde også tatt inn tre leieboere.

I gårdens fineste leilighet, på hjørnet i 3. etasje bodde William og Isabella Ridsdel med en datter og en sønn. De var fra begge England og offiserer i Frelsesarmeen. De var ikke de første frelsoffiserene som hadde bodd i gården. På slutten av 1890-tallet hadde Hanna Ouchterlony bodd i den

samme leiligheten. Frk. Ouchterlony var fra Sverige og hadde vært den initiativtaker til Frelsesarmeens arbeid i Norge.

Av beboerne i 1910 var det tre som drev butikk, husholdsvise fiskehandel, smørforretning og isenkram. Videre finner vi en murermester, en salmaker og en bokholder. Tre av beboerne var ekspeditriser og tre arbeidet på kontor, fire var skreddere eller syersker, tre arbeidet med vask og stryking, to brødre var brød- og melkekjørere, og en var simpelthen oppført som arbeider. Fire av husholdene hadde tatt inn losjerende, ingen hadde tjenestejente. I 1. etasje var det nå fiskebutikk og strykeri. Fiskehandleren var Bernhard Aasen fra Eiker. Han hadde kone og fem barn, og var oppført i folketellingen som evangelist! Strykeriet ble drevet av enken Karoline Johansen fra Elverum.

Fram mot århundreskiftet hadde det stadig vært utskiftninger blandt beboerne i gården, men i tiårene etter 1900 synes det å ha falt en ro over gården. Mange av de nye leieboerne ble boende i gården i mange år. I 2. etasje hadde enkefru Kaspara Olsen og hennes tre barn flyttet inn noen år i forveien. I 1899 hadde Kaspara Olsen flyttet til Kristiania fra Drammen sammen med mannen Hans og de to barna Ingeborg og Sverre. I 1904 fikk Kaspara nok en sønn, Per, og omtrent samtidig ble hun enke. I 1905 flyttet hun og barna inn i 2. etasje i hovedoppgangen i Wessels gate 15. Enkefruen må ha vært en driftig kvinne, som i mange år framover forsørget familien som selvstendig næringsdrivende med «Smørforretning» i Rosenkrantz' gate 2. Kaspara Olsen ble boende i leiligheten til sin død i 1948.

Også beboerne i 3. etasje skulle bli boende i gården i mange år. I leiligheten over Kaspara Olsen bodde Christen og Gunda Nordby med sønnen Karsten. Familien hadde flyttet inn i 1904, og bodde i Wessels gate 15 til Christen døde i 1915. Gunda bodde der som enke med ulike losjerende i ti år etter mannens død. I leiligheten ved siden av hadde murermester og senere disponent, Hartvig E. Andresen, flyttet inn i 1907, sammen med kona Helga og fem barn. De ble boende i en rekke år. Etter foreldrenes død overtok den yngste

Jacob og Alice Dybwad.
Jacob Emanuel Dybwad
var født i Kristiania i 1848.
Alice, f. Lough, var født
i London i 1850.
(Utsnitt av familiefoto, 1881)

Bokbinder Magnus Wathne
kjøpte Wessels gate 15 i 1914.
Han var født i Stavanger i 1857
og bodde mange år i Horten
før han flyttet til Kristiania.
(Privat foto)

sønnen Ottar leiligheten og bodde der fram til 1931.

En av gårdens andre stabile leieboerne var familien Lund i 2. etasje i portrommet. I 1905 hadde Nils Lund flyttet inn i gården sammen med kona Maren, sønnen Just og datteren Gunhild. Nils Lund var skredder, født i 1841 i Aremark. Kona Maren, som var sju år eldre, var fra Rakkestad. Datteren Gunhild var syerske, og sønnen Just (født i 1877) var bygningssnekker ansatt på Thunes mekaniske verksted. Sønnen flyttet hjemmefra få år senere, men datteren ble boende hos foreldrene. I 1908 fikk familien en leieboer, syersken Hanna Sæther. Både Hanna og Gunhild arbeidet hos Severin Jacobsen. I 1919 var Nils Lund død, men Maren og datteren bodde fortsatt i leiligheten i mange år framover. I 1921 tok Maren Lund inn nok en leieboer, den 23 år gamle skredderen Josef Lund. I 1931 var Maren død. Gunhild hadde nå fått en ny leieboer i huset, den 29 år gamle Aslaug Lund. I 1942 bodde Gunhild Lund fortsatt i gården, sammen med Aslaug og Hanna Sæther. Hun hadde dessuten tatt inn to nye leieboere. I 1952 var Gunhild borte, men både Aslaug Lund og Hanna Sæther bodde fortsatt i leiligheten – 47 år etter at familien Lund hadde flyttet inn i gården!

I 1925 var gården eid av bokbinder Magnus Wathne, som hadde kjøpt gården i 1914 og hadde verksted der melkebutikken tidligere hadde holdt til. Forøvrig bodde det to butikkeiere i gården, samt en agent, en bokholder, en kasserer, en radiotelegrafist, en elektromontør, en skredder, fire sydamer, en journalist og en medisinstudent, et par pensjonister og en arbeidsløs vaktmann.

Den ene butikkeieren var Kaspara Olsen. Den andre var frk. Laura Olsen som hadde manufakturhandel i Markveien 50. Laura Olsen bodde i 3. etasje fra portrommet sammen med broren Victor og søstrene Hilda, Hanna og Marie. Søskenene var barn av en politikonstabel, og var oppvokst på Grünerløkka. I 1925 steller to av søstrene i huset, mens to arbeider i butikken i Markveien. Broren Victor har agenturforretning i Skippergata. Søskenene er uten tvil de mest velstående i gården, med en samlet formue på nærmere 70 000 kroner.

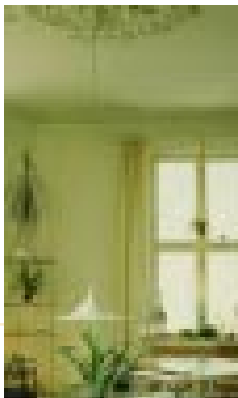
I 1942 hadde Laura Jensen fortsatt manufakturhandelen, men Kaspara Olsen hadde solgt smørforretningen. Blant beboerne i gården finner vi nå flere håndverkere: en møbeltapetserer, en bilmekaniker, et par tømrere og fire syersker. Vi finner et par ekspeditriser og et par kontordamer, en serveringsdame, en politikonstabel og fortsatt en journalist. To beboere arbeidet som daghjelpere. Seks av husstandene hadde losjerende. Ingen hadde hushjelp.

Allerede i 1900 synes gårdens sosiale prestisje å være redusert i forhold til 1875, noe som både ga seg uttrykk i

endringer av hva slags yrker beboerne hadde, og i at antallet hushold med tjenestejente var redusert fra åtte til tre. I 1942 synes det ikke å være så mye igjen av gårdens tidligere sosiale prestisje. I etterkrigstiden var det også den lavere middelklasse som dominerte i gården. I 1960 bodde det en skomaker, en smed, en politikonstabel, en radiotelegrafist, en ingeniør, en journalist og en forhenværende kjøpmann i gården, samt flere frøkner og enkefruer som tidligere. 1970- og 80-tallet var en ny storhetstid for gården. Da flyttet det inn en ny kategori leieboere, unge mennesker som gjennom livsstil og boliginnredning skilte seg fra tidligere generasjoner beboere. De var kunstnere, musikere, arkitekter og akademikere, nettopp grupper som tidligere hadde vært temmelig fraværende i Wessels gate 15.

I første halvdel av det 20. århundre var middelklassen en sammensatt og derfor vanskelig definerbar befolkningsgruppe, hvor forskjellige grupperinger kan karakteriseres ut fra kulturell og økonomisk kapital, og ut fra sosial prestisje og grad av selvstendighet. Det er mulig å utkrystallisere to hovedgrupper: Den «moderne middelklasse» og småborgerskapet. I den første gruppen finner vi «det moderne prosjekts» fremste forkjempere, godt utrustet med kulturell kapital og med et ønske om å bryte opp fra tradisjoner og la rasjonalitet være grunnlag også for hverdagslivets trivialiteter. Den moderne middelklassen kunne omfatte yrkesgrupper med sosial prestisje som leger, jurister, akademikere og høyere tjenestemenn. Småborgerskap hadde mindre prestisje, men hadde i motsetning til lønnstakere, større grad av selvstendighet. De kunne være butikkeiere eller håndverkere med eget verksted. Småborgerskapet kunne ha ambisjoner om å tilhøre borgerskapet, men var uten tilstrekkelig økonomisk eller kulturell kapital. De kunne stå arbeiderklassen nær i økonomisk evne, men la vekt på å markere et skille mot den. Kulturelt kunne de likevel stå med et ben plassert i en arbeiderklassekultur og et ben i en borgerlig kultur. Både kulturelt og politisk representerte de ofte et konservativt element i samfunnet. I Wessels gate synes det å være den siste av disse grupperingene – småborgerskapet – som var best representert. Riktignok var det også innslag av arbeidsfolk, men fra øvre middelklasse var det bare noen få som hadde gjort gjesteopptredener. For mange leieboere var Wessels gate 15 et stoppested på en klassereise, enten en mellomstasjon på veien oppover en sosial stige, eller en endeholdeplass på veien nedover. Wessels gate 15, og hele Meyerløkka, var gjennom en stor del av sin historie en småborgerlig bastion.

Konservator Morten Bing

Rør og ledningsnett gjennom 140 år

Varmer, lys og vann har vært grunnleggende for utviklingen av menneskers boliger. Likevel er dette noe som i mange tilfeller har vært oversett når museene har rekonstruert fortiden. Innenfor kulturminnevernet snakkes det mye om viktigheten av å bevare helheten i bygningsmiljøer. Men hittil har tekniske installasjoner og faste innredningselementer i interiørene kommet i bakgrunnen. Og det på tross av at de i stor grad medvirker til det romslige helhetsinntrykket.

Det mest tidstypiske i enhver bolig er måten en har løst utfordringene knyttet til varme, lys og vann. Samtidig er det slike elementer i interiørene vi først river og endrer for å oppruste boligen. Dette gir museene et problem når vi skal lage historiske interiører. "Nøkkelgjenstander" tas vare på: Noen ender opp på museer, mens andre går i arv. Disse tidstypiske gjenstandene er museene avhengige av for å gjen-skape fortidige interiører på en forståelig måte. Men gamle vannrør, oppheng for utdaterte lamper og ubrukelige komfyre går på skraphaugen. Det som står igjen etter oss er så opplagt at vi knapt nok legger merke til det: Faste tekniske installasjoner som elektriske ledninger, lysbrytere, rør, kraner og faste innredningselementer som overflater, listverk og dører med lag på lag av historisk dokumentasjon. De har satt sine spor og er fremdeles langt på vei mulig å undersøke nærmere i mange gamle hus og bygårder. Dette er viktige detaljer for det antikvariske bygningsvernet og for historiske interiører på museum.

Et museum bør ikke bare gi publikum illustrasjoner av fortiden, men også vise hvordan vegger, tak, gjenstander og tekniske installasjoner sammen har utgjort en *helhet* i historiske interiører. I forbindelse med gjenreisningen av Wessels gate 15 har vi derfor bestrebet oss på å gi publikum best mulig inntrykk av håndverksmessige arbeider knyttet til tekniske og sanitære installasjoner og behandling av overflater. Uavhengig av om du er hos familien Ødegaard i 1905, hos Gunda Eriksen i 1950, hos interiørarkitektparet i 1979 eller hos den pakistanske familien i 2002, skal du kunne få et bygningshistorisk helhetsinntrykk av den aktuelle boligen.

Øverst t.v.: Moderne lampe hengende i original parafinkrok fra originale takrosetter hos interiørarkitektpar i leilighet fra 1979 i Wessels gate 15. (Foto: NF)

Over: Utslagsvasken i kjøkken i Wessels gate 15 like før riving i 1999 og utslagsvasken i samme kjøkken i 1905-leiligheten. (Foto: Birte Sandvik)

Leiegårdens teknologi

Wessels gate 15 ble bygd i 1865, systematisk revet i 1999, og gjenreist på Norsk Folkemuseum i 2000. Prinsippet for innredningen har vært å legge både det vi vil fortelle om de ulike leilighetene og gården Wessels gate 15 slik den var til grunn for konstruksjonen. Veggfaste installasjoner (dvs. tapet, fargevalg, tekniske installasjoner o.a.) har langt på vei fulgt bygningen. Synlig teknologi skal så langt som mulig være historisk korrekt, mens den operative teknologien skal i prinsippet være usynlig. Vi lar det altså ikke gå strøm i gamle kuhloledninger eller blykabler og heller ikke vann i gamle soilrør!

Leiegården vil derfor kunne vise hvordan teknologi har vært brukt i hjemmene i en periode på omkring 140 år. Dette har gitt oss en betydelig større utfordring enn å bare innrede med møbler og løsøre. Her må rør og ledningsnett legges slik det ville blitt lagt av elektrikere og rørleggere i ulike perioder. Samtidig er det viktig å få fram anvendelse av teknologi fra ulike epoker i én og samme leilighet. Dette er for eksempel blitt tydeliggjort i leiligheten fra 2002, "Et pakistansk hjem i Norge". Her er flere generasjoner lysbrytere

<< Tidligere var det mye gjenbruk av soilrør. Først må blyet smeltes ut av muffa og rørene vrikkes fra hverandre. Vi ser rørlegger Bjørn Øen som driver tjæredrev ned i muffa på soilrøret. Siste prosess er å helle flytende varmt bly ned i muffa. Etterpå dikkes blyet i størknet tilstand for å sikre tjæredrevet nederst i muffa. Eldre håndverkere som har besøkt museet har nikket gjenkjennende til disse installasjonene som ble tatt i bruk for flere generasjoner siden. (Foto: Birte Sandvik)

< Grunplan av første etasje med dampsetter inntegnet på komfyrens plass ved brannmuren og et røykrør inntegnet tvers gjennom kjøkkenet til jernovnen i pikeværelset. Denne detaljen var med på å danne grunnlaget for innredning av kjøkkenet og pikeværelset i 1905-leiligheten som ble åpnet høsten 2002. (NF arkiv)

og ledninger lagt om hverandre og oppå hverandre, slik det ofte er i hjemmene våre med mindre man har foretatt en fullstendig fornyelse av hele det elektriske anlegget.

Gjennom arbeidet med Wessels gate 15 oppdaget vi hvor lite informasjon som er samlet om veggfaste innredningselementer og teknologiske endringer i hjemmet de siste 140 år. Denne utviklingen har, mer enn noe annet, forbedret bokkvaliteten, ikke minst de siste 50 årene. Samtidig har mye naturligvis gått tapt med oppussingsivrige hender!

Hvilke kilder kan så fortelle oss om tilgjengelig teknologi i ulike perioder i gårdens historie?

"Mykje lys og mykje varme"

En viktig kilde er de gamle *branntakstene*, som ble holdt i forbindelse med husforsikring. For Wessels gate 15 er det bevart branntakster fra 1879, 1889, 1900, 1912 og 1929.

Ifølge *Lov om alminnelig brannforsikring*, skulle man gjenta taksering hvert tiende år. Ved å følge takseringene, kan vi få godt daterte opplysninger om endringer som er gjort i takstperiodene. Branntakstene fra Wessels gate 15 inneholder omtale av interiørene i hver etasje med beskrivelser av leilighetenes overflater og teknologi.

I branntakst fra 1879 finner vi at gården har hatt "44 Kakkelovne og 8 Komfurer med Hæter". Dette betyr at den opprinnelige varmekilden har vært jernovnen for koks eller ved i alle stuer, soverom og pikeværelser, og at alle kjøkken har hatt jernkomfyr med dampsetter over. Denne opplysningen korresponderer med vedlegg til byggemelding innsendt *Bygningscommissionen* i september 1865. (se grunnplan)

De i alt 14 originale gipsrosettene som har overlevd utallige oppussinger i ca. 140 år, forteller sitt om gårdens tidligste belysningskilde: parafinlampen. Strategisk plassert midt i stuetakene har rosettene dannet et fast møbleringsmønster med bord og stoler rundt parafinlampen, som hang i spesielle kroker i rosettene. Også krokene har overlevd og fått nye elektriske lamper, og dermed til en viss grad påvirket også 1900-tallets møbleringsmønster.

Branntakstene gir oss ingen opplysninger om annen form for belysning før i branntakst fra 1912, da gården endelig har fått "elektriske lysledninger med 66 blus". Men allerede i branntakst fra 1900 fremgår det at gården har fått innlagt "Elektriske Ringeapparat", vel å merke batteridrevet! Elektrisiteten kom til Kristiania på 1890-tallet, men ut-

Over t.v.: Det elektriske armaturet til badet hos den pakistanske familien i leiligheten anno 2002. Her har vi rekonstruert det elektriske anlegget i denne leiligheten i Wessels gate 15 slik det så ut her like før gården ble revet. Vi ser også at en overmalt blykabel fra 1950-tallet (som avløste kuhlokabelen), har overlevd noen generasjoner med nye elektriske anlegg.

Over t.h.: Kuhlotang og kuhlokabel. (Begge foto: Birte Sandvik)

byggingen av nettet gikk i rykk og napp fram til ca. 1920. Ved innredning av 1905-leiligheten måtte vi ha nøyaktig datering for innføring av elektrisitet i gården og vi gikk da til en annen kilde: Oslo Energis årsrapporter fra 1911 og 1912.

I Gunda Eriksens hjem anno 1950 vil man kunne beskue andre generasjons elektrisk anlegg. På 1930-tallet begynte nemlig den såkalte "kuhlokabelen" og bakelittbrytere å avløse det tidligste elektriske anlegget: tvinnede "glansgarn"-ledninger med isoleringssneller, brytere og koblingsbokser i porselen. I kuhlokabelen er ledningene samlet i én kabel. Den er gummiisolert og kledd med aluminiumskappe og har derfor en sølvfarget overflate. Det ble brukt en spesialtang for å legge kablen pent, en såkalt *kuhlotang*. Tangen viste seg å være vanskelig å få tak i og løsningen ble en etterlysning i «Det fikser P1». Det var fremdeles noen elektrikere som visste hvordan en skulle bruke denne underlige tangen, som til forveksling kan ligne en sukkerklype! Koblingsboksene kunne fås i både hvit og brun bakelitt og er fremdeles å finne i mange hjem den dag i dag.

Vannkilder

I branntaksten fra 1879 står det at gården har innlagt
Forts. s. 22

Det respektable arbeiderhjemmet

Gunda Eriksens hjem slik det er gjenskapt i Wessels gate 15 på Norsk Folkemuseum viser hvordan en gammel dame bodde tidlig på 1950-tallet. Dette hjemmet var et resultat av den boskikken som var vanlig i arbeiderklassen i Oslo på midten av 1920-tallet da Gunda og Olaf Eriksen etablerte sitt hjem i Holmens gate 5 i Vika. Men hjemmet er også et produkt av boskikken blant arbeidsfolk i Kristiania da Gunda, født 1887, var barn. Denne boskikken, og kulturen den var en del av, skildres her.

Arbeiderkulturen fra midten av det 19. og langt inn det 20. århundre kan i stor grad beskrives som en brytning mellom – med to svenske ord – «skötsamhet» og «bråkighet». Den «bråkiga» og den «skötsamme» arbeideren er blitt sett som to ledd i en utvikling. Den første var den før- og tidlig-industrielle arbeideren. I maktesløs protest mot arbeidsgiveren og mot arbeids- og levevilkår han ikke kunne endre, skoftet han arbeid og drakk seg full. Han levde knapt et familieliv eller skapte seg et hjem. Den andre tilhørte neste generasjon arbeiderklasse som organiserte seg i avholdsbevegelse, fagbevegelse og politisk parti. Han skoler seg og levde respektabelt med ordnete familieforhold og et pent hjem. Men den «bråkiga» og den «skötsamme» arbeideren behøver ikke bare sees som to trinn i en utvikling, men som to *idealtyper*, to arbeiderkulturer som har eksistert parallelt: dagarbeider- og fagarbeiderkultur, som historikeren Knut Kjeldstadli kaller dem.

Den «bråkiga» kulturen må dels sees i sammenheng med et før-industrielt håndverkermiljø preget av svennene eller gesellenes ungkarsliv, hvor skjenkestedet var den viktigste sosiale arena. Dels må den også sees i forhold til industri-samfunnets urbane slummiljø hvor det hadde vokst fram en fattigkultur hvis ufullstendige kjernefamilie var et resultat av at mannen ofte ikke levde opp til rollen som familiens overhode.

Ønsker man å forstå hvorfor folk i arbeiderklassen for ca. 100 år siden innredet og brukte boligene sine som de gjorde, er det viktig å ikke se seg blind på elendigheten som selvfølgelig kunne være tilstede. Om en tar for seg en rekke arbeiderhjem fra årene før og etter 1900, finner en nok eksempler på elendighet. Men arbeiderhjemmene har vel så ofte kunnet være preget av verdighet og respektabilitet.

Den respektable eller «skötsamme» arbeiderkulturen som vokste fram i siste halvdel av 1800-tallet, må sees i forbindelse med framveksten av de store folkebevegelsene og med arbeiderklassens organisering. Det svenske ordet «skötsam» kan oversettes med arbeidsom, omhyggelig og

ordentlig. Men i betydningen «den skötsamme arbetaren» omfatter det mye mer. «Skötsamhet» innebar først og fremst edruelighet, men også ordholdenhet, besindighet og ettertenksomhet. I denne oppfattelsen av «skötsamheten» lå også tro på utvikling, planlegging og selvkontroll. Den «skötsamme» skulle ikke gi etter for impulser og leve i nået. Livet selv skulle framstå som et prosjekt. Applisert på hjemmet ga «skötsamheten» seg uttrykk i en minuttens orden. Det borgerlige hjemmet kunne nok også kjennetegnes av orden, men ikke i hver eneste detalj på samme måte som det «skötsamme» arbeiderhjemmet. I det borgerlige hjemmet hadde en råd til en viss uorden. En seng kunne tillates å stå uoppredd når en ikke sov i finstua. Avisen kunne ligge framme på bordet når man hadde ti bord, i stedet for to. Reglene behøvde ikke være så rigide, verken når det gjaldt den personlige «skötsamhet» eller den materialiserte «skötsamhet» som hjemmet var. Den store uorden var ikke i halen på en.

Hygiene og orden blir viktig tegn på respektabilitet: «Vi var alltid hele og rene,» sa Inga Andresen. Hun var født i 1883 og bodde på Vålerenga. Men faren for å krysse grensen var hele tiden tilstede. Anna Johansen, født i 1881 og oppvokst på Kampen, forteller at faren var en flink snekker med eget verksted. Han var en «fin mann, han hadde floss og lakksko». Likevel kunne det gå galt, og ofte var det alkoholen som førte til fallet: «Så fikk'n kula og drakk opp alt sammen igjen. Så fløtta'n og fløtta da. De fløtta fært i den tida. Mor sleit mye, gikk bort og vaska.»

Det var kvinnene som særlig var «skötsamhetens» voktere. Det var deres ansvar å holde barna rene og pene. Det var deres oppgave å skape hjemforhold slik at mannen ble i hjemmet og ikke ble dratt ut i fristelsen. Det respektable livet omfattet debatt, lesing, edruelighet, hele klær og skurte gulv. Det var en sivilisatorisk kamp som i siste hånd ble ført mellom menneske og lus!

Hvordan bodde arbeidsfolk på slutten av 1800-tallet? Hvor store var boligene? Hvordan var de innredet og hvor-

<< Spisestua i «Gunda Eriksens hjem» i Wessels gate 15. I 1920-tallets arbeiderhjem ble spisestuemøblementet i eik et symbol på et respektabelt hjem, og på at den store nøden tross alt var et tilbakelagt stadium.

> Dagligstue i «Gunda Eriksens hjem» i Wessels gate 15. I arbeiderhjemmet på slutten av 1800-tallet hadde senga, slik Oskar Braaten skildret, stått høy og mektig og hvit som et tegn på velstand og velsignelse! Men i mellomkrigstiden var senga forsvunnet i mange hjem, og erstattet av divanen som hver morgen ble omgjort fra seng til sittemøbel.

>> Veggene på kjøkkenet er kledd med blåmalt staffpanel. Fargen er basert på analyse av bygningsdeler fra Gundas hjem i Holmens gate 5 i Vika. Kjøkkenbenken er trukket med voksduk, og her er brødboks og brødfjel. I tallerkenhylla står middagsserviset fra Egersund. (Alle foto: Anne-Lise Reinsfelt)

dan ble de brukt? Hvilken betydning hadde hjemmet for kvinner og menn i arbeiderklassen? I hvilken grad tok de del i en borgerlig hjemkultur? I hvilken grad fantes det en egen proletær hjemkultur? Noen av disse spørsmålene kan ulike kilder langt på vei gi svar på. Andre kan bare være gjenstand for antakelser.

Utformingen av hjemmet var et resultat av såvel økonomiske som kulturelle faktorer. En dårlig økonomisk evne kunne sette grenser for muligheten til å tilfredsstille kulturelt betingede ønsker om «riktig» atferd, men bedre økonomi førte ikke automatisk til endringer hvis disse ikke lå innenfor det kulturelle repertoaret.

Selv om arbeidsfolk i Kristiania på slutten av 1800-tallet ikke nødvendigvis levde i en tilstand av permanent nød, har de fleste hatt liten økonomisk sikkerhetsmargin. Lønna har bare såvidt holdt til de nødvendige utgifter. Det har vært et konstant strev å få pengene til å strekke til. Størrelsen på boligen har derfor som regel ligget langt under familiens behov for plass. Professor Holst undersøkte i 1893 av arbeiderklassens boligforhold hadde blant annet konkludert med at 40 % av boligene var sterkt overbefolket og at husleiene lå langt over arbeidernes økonomiske evne.

Størrelsen på boligen satt selvsagt klare grenser for innredning og bruk av hjemmet. I noen av bydelene på Øst-kanten, som Rodeløkka og Sagene, var det fortsatt mange små trehus med få leiligheter. I både Sagene, Oslo, Petrus og Kampen menighet var under 20 % av husene på mer enn to etasjer. Bare på Grünerløkka dominerte de store kasernene: I Paulus menighet var hele 75 % av bygningene på tre etasjer eller mer. På Kampen og på Sagene bodde mer enn 66 % av husholdene enten i ett eller to rom uten kjøkken, eller i leiligheter på ett rom og kjøkken. Det siste var den vanligste boligtypen. Bare i Paulus menighet var det flere toroms leiligheter enn ettroms: 40 % av leilighetene her var på to rom og kjøkken og 37,8 % på ett rom og kjøkken. På Øst-kanten totalt bodde det et gjennomsnitt på 2,7 personer pr. rom, men dess mindre leilighetene var, dess større var det

gjennomsnittlige antall beboere: I ettroms leiligheter på Sagene var gjennomsnittet oppe i 4,5 beboere pr. rom.

Forholdet mellom antall rom og antall beboere var ikke bare et spørsmål om matematikk. Husholdets sammensetning var også av betydning. Var barneflokk stor? Hvor gamle var ungene? Bodde mer enn to generasjoner sammen? Familien til Sigrid Margit Jacobsen (født 1886) var et eksempel på det siste. De bodde i en toroms leilighet i Gruegaten. Sigrid sov på kammerset sammen med broren og morfaren, mens foreldrene sov på stua.

Selv i trange overbefolkede leiligheter var det ikke uvanlig å ha losjerende. I barndomshjemmet til Einar Grønholdt (født 1893) i Stockholmsgata 17 bodde en familie på sju på ett rom og kjøkken. Likevel leide de ut soveplass på kjøkkenet til en gammel bryggesjauer. Om sofagjesten medførte begrensninger for familielivet, representerte utleien et viktig tilskudd til familiens økonomi.

Økonomien var motoren i arbeidertilværelsens svingninger og ga hjemmets fysiske ramme preg av tilfeldighet og manglende stabilitet. «Vi flyttet ofte,» skriver Einar Gerhardsen i sine erindringer, og ifølge ham var dette vanlig: «Flyttevogn og flyttelass [var] jevnlig å se i gård og gate». Også flere av arbeiderminnene forteller om en barndom på flyttefot. Det kunne være ulike årsaker til at en måtte finne nytt husvær. Flyttingen kunne være uttrykk for «at det gikk nedover». Dette var tilfelle for familien til Alma Hoel (født 1881), som hadde bodd på tre rom og kjøkken i Urtegata. De måtte flytte, først til en to værelses leilighet i Torgbakk-gata, deretter til ett rom og kjøkken i Gruegata, og til slutt, da moren døde, til Kirkegårdsgata – en av «Gråbein-gårdene». For andre kunne flyttingen være uttrykk for forbedring av leve- og bostandard. Familien til Emilie Svendsen (født 1894) hadde bodd på ett rom og kjøkken i Conradis gate, og så flyttet til en to værelses leilighet i Sverdrups gate.

Stadig flytting mellom leide boliger ga kanskje liten følelsesmessig tilknytning til selve huset eller leiligheten. For

Forts. s. 22

" - ein vert gladare i hugen og mildare i hjarta, når ein i heimen, kor vesall og låg han enn er, møter fine former og fagre fargar" skrev

En leilighet anno 1905

Ein norsk heim

den svenske forfatterinnen Ellen Key i essayet "Skönhet i hemmen" i 1897.

I 1903 ga Noregs Ungdomslag og Studentmaallaget ut essayet i serien Norske Folkeskrifter, oversatt til landsmål av Karen Gruda Koht (pedagog og essayist). Den norske tittelen ble "Gjer heimen din fager".

Disse tankene var typiske for tiden omkring 1900. En grunn tanke var at det vakre foredler mennesket, og det enkleste er ofte det vakreste. Nye innredningsidealer var nå i ferd med å endre den eldre, borgerlige boskikken med overfylte rom og mørke farger, - det lette, fargerike og hjemmetrivelige kom i høysetet. Her hørte art nouveau- eller jugendstilen med, samt den norske drakestilen, og "nasjonale" mønstre og farger i hjemmets tekstiler.

Idealene her har vært retningsgivende for innredningen av 1905-hjemmet i Wesselsgate 15, hvor målet var å gi et langt på vei realistisk bilde av et nyetablert, ungt middelklassehjem. Innboet er for det meste fra begynnelsen av århundret, med unntak av noen få gjenstander som skal illudere arvegods. Nye stiler dominerer, rommene er lyse med kraftige farger innimellom.

Valget av 1905 som tidspunkt for hjemmet er grunnet i ønsket om at det også, ved siden av å vise boskikk, skal kunne formidles noe av det særegne i tidsperioden omkring dette epokegjørende året i norsk historie; - viktige hendelser og bevegelser innen både rikspolitikken og kulturlivet. Videre gir året mulighet til å formidle det spesielle med et nytt århundre i sin begynnelse, da folk så framover, men også tilbake. De første årene etter 1900 hersket en optimistisk tro på framtiden, men på samme tid en sterk interesse for Norges fjerne fortid; for middelalderen og for den gamle bondekulturen.

Som et virkemiddel for å få fram ulike aspekter ved perioden er det konstruert en historie om hjemmet og beboerne, hvor imidlertid de ulike trekk er tuftet på faktiske forhold i det aktuelle tidsrommet. Det unge ekteparet som bor der tilhører et kulturnasjonalt miljø i tiden; en motkultur fra bygdenorge imot sentralmakten, med engasjement i norskdomsbevegelsen, motstand mot unionen med Sverige og tilknytning til partiet Venstre. Ved hjelp av denne fortellingen kan også andre politiske og kulturelle retninger formidles.

Ekteparet er innflyttere til Kristiania fra en østlandsdal. Han er bondesønn og hun prestedatter, - en allianse med bånd både til embetsstanden og til bondesamfunnet. Begge har lærerutdannelse, men hun har vært hjemmeværende siden de fikk barn. Slik det var vanlig har de tjenestepike, en ung jente fra bygda. Familien har fått navnet Ødegaard, et alminnelig gårdsnavn mange steder i landet.

En familie som Ødegaard kunne med stor sannsynlighet ha bodd i nettopp en tilsvarende leilighet og i en bygård som denne. Leiligheten er i 2. etasje, og hadde hovedinngang fra Wesselsgate og kjøkkeninngang fra bakgården. Den er nå tilbakeført så nær mulig til omkring 1905. Rominndelingen er som den gang, og det er foretatt en rekonstruksjon av panel og listverk, med bruk av originale materialer. Kjøkkeninnredningen har dels grunnlag i antikvariske spor, dels i generelle kilder. Ved hjelp av fargeundersøkelser er de malte flatene gjenskapt med farger fra omkring 1900. Tre rom, stuene og soverommet, var opprinnelig tapetserte. Her er det satt opp kopier av tapeter fra århundreskiftet, og som er i produksjon i dag. Alt arbeidet er utført med håndverksteknikker og materialtyper på samme måte som det ville vært gjort for hundre år tilbake, og uten noen moderne forenklinger.

Familien Ødegaards bruk av rommene i leiligheten følger en tradisjonell boskikk omkring 1900. De to stuenene vender mot gaten; - den representative sonen i hjemmet. Mot bakgården, og atskilt fra stuene med en gang, er den private sonen: Ett soverom, pikeværelse, og kjøkken med utgang til baktrappen. I bakgården er utedoen. Her er en tradisjonell bruk av rommene, men en moderne innredning.

Møbleringen av rommene er innenfor tidens konvensjoner. En god del av innboet som er benyttet i innredningen ble anskaffet til noen nygifte par i Kristiania i perioden fra slutten av 1890-årene til omkring 1905. Fra den ene familien fulgte det med spesielt grundige opplysninger om utstyret til det nystiftede hjemmet, da Folkemuseet senere mottok en stor del av det opprinnelige boet. Dette var til stor nytte ved innredningen av hjemmet. Andre viktige kilder har vært bl.a. minnelitteratur, fotografier, litteratur om hjemmeinnredning samt ulike tidsskrifter. I tillegg til gjenstandene fra museets samlinger har det vært nødvendig å samle inn en del gjenstandstyper som manglet. Noen gjenstander er dessuten nyttilvirket, både som direkte kopier etter originaler samt noen laget med grunnlag i fotografier og andre kilder.

Under konstruksjonen av hjemmet er det arbeidet mot å skape et interiør som fungerer som en helhet, men som

i ei ny tid - 1905

UTSTILLING I BYGÅRDEN FRA WESSELSGATE 15

likevel gir inntrykk av noen individuelle valg i forhold til beboernes holdninger og interesser. Tanken er at utstillingen skal gi muligheter for mer generell formidling så vel som fokusering på spesielle temaer. Det er derfor søkt å finne en balanse mellom realisme og stilisering.

Konservator Kari Bjørg Vold Halvorsen

Et hjørne av stua, som skulle være representativ samtidig som den var i daglig bruk. Salongmøblemet samt vegghyllen i drakestil er helt etter tidens smak. Parafinlampen over bordet, dekorert med helte-diktmotiver fra portalen fra Hylestad stavkirke, synliggjør interessen for Norges middelalder. Pianoet, som skal være et arvestykke, hørte absolutt med i akademiske og borgerlige miljøer. Som en markering av de nasjonale strømningene står her det norske flagget samt en byste av landsmålfaderen Ivar Aasen.

Fra spisestua, hvor bordet etter konvensjonene er plassert midt på gulvet, og buffet med tilhørende buffetduk samt resten av møblemet står langs veggene. Skurd med drakestilmotiver på bokhylla viser begeistringen for det nasjonale, og bilde av Eidsvoldsbygningen på veggen gir uttrykk for engasjementet for Norge som egen nasjon. Den fulle bokhylla markerer familien Ødegaards akademiske bakgrunn. Gulvteppe, et viktig element i møbleringen, mangler foreløpig, men det satses på å få tak i et.

Utsnitt fra soverommet. Vaskevannsservanten viser tidens moderne innredningsidealer, i farge så vel som i form. Soverommets møblemet er nyttilvirket til 1905-hjemmet, etter møbeltegninger utgitt av Den Norske Husflidsforening i 1905 og 1910, og malt i benhvitt farge med linoljemaling. Det er brukt hel ved og kun håndverksteknikker i henhold til tegningene.

Fra kjøkkenet, hvor oppvasken er i gang på kjøkkenbenken. Krukker for krydder, mel, salt, sukker og lignende er sentralt plassert i forhold til arbeidsplassen for matlaging. På benken står en parafinlampe, for å gi ekstra arbeidslys når nødvendig. Kjøkkenet har tradisjonell innredning. Det er lite, og har ikke plass til spisebord, kun et småbord som kanskje tjenestepiken og veslebarnt spiste ved.

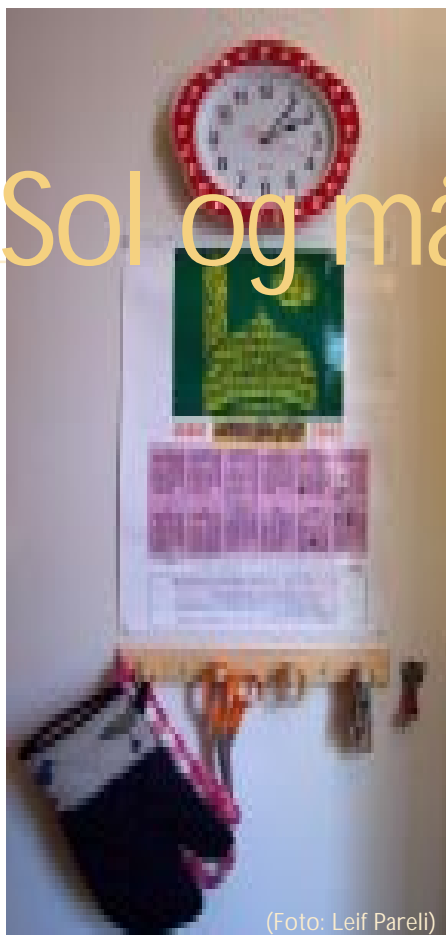
Fra det lille pikeværelset, som har dør inn fra kjøkkenet. Vaskevannstativet og et lite bord står vis a vis sengen, med fillerye som sengefølger. Innredningen er enkel. Det var vanlig at vertskapet holdt møblene til rommet, med unntak av kommode, som tjenestepiken vanligvis brakte med seg selv når hun dro hjemmefra for å gå ut i tjeneste.

(Alle foto: Anne-Lise Reinsfelt)

Kalenderen forteller kulturhistorie

Sol og måne i Wessels gate

(Foto: Leif Pareli)

På kjøkkenet i den pakistanske leiligheten i Wessels gate henger det ikke mindre enn tre veggkalendre. Sammen forteller de mye om religiøse skikker blant muslimske innvandrere her i landet. Men de gir også grunnlag for å gjenoppfriske historien til den kalenderen vi alle er fortrolige med.

Solkalenderen – en arv fra egypterne

Som så mye annet i det vi kaller "vestlig" eller "europeisk" kultur har kalenderen sin opprinnelse i det gamle Egypt. Som jordbruksfolk var egypterne helt avhengige av å holde rede på årstidene, først og fremst tidspunktet når Nilen hver sommer gikk over sine bredder av flomvann fra de etiopiske fjell, og oversvømte alt jordbruksland. Egypterne fulgte med i flomtidene, og de observerte solens gang og stjernehimmelen, og resultatet ble kalenderen med 365 dager. Dette er nesten riktig, men ikke helt, og etter hvert kom årstid og kalender helt ut av takt.

Den som ryddet opp i dette var den handlekraftige Julius Cæsar, som bestemte at år 46 f. Kr. skulle forlenges med nitti dager. Forståelig nok ble dette året husket som "Forvirringens år". Dessuten innførte man systemet med skuddår, riktignok i første omgang feilaktig til hvert tredje år. Dette er den *julianske* kalender, som etter hvert kom i bruk i hele Europa, også i Norge. Ikke så rart at både Julius

Cæsar og hans etterfølger Augustus, som justerte skuddårene til hvert fjerde år, har fått en måned oppkalt etter seg.

Kalender og religion

Etter hvert ble det klart at heller ikke den julianske kalender var nøyaktig nok, og på 1500-tallet var feilen kommet opp i ti dager. I 1582 ga derfor pave Gregor XIII påbud om en ny kalender, med mer kompliserte skuddårsregler, som gjør at det vil ta flere tusen år før kalenderen kommer en hel dag i utakt med solåret. *Den gregorianske kalender* ble tatt i bruk i den katolske verden i 1582. Men de protestantiske landene ville ikke uten videre godta et slikt påbud fra pave-lig hold, og det var først etter mer enn hundre års spissfin-dige diskusjoner at den nye kalenderen etter hvert ble tatt i bruk også der.

I Danmark-Norge skjedde det i år 1700, da hoppet man i tvillingrikene fra 18. februar rett til 1. mars. Sverige var for en gangs skyld mer vinglete. Der prøvde man først å innføre den nye kalenderen litt etter litt i årene 1700-1712, men gikk så tilbake til den julianske kalender, og først i 1753 ble den nye tidsregningen endelig tatt i bruk. Derfor er for eksempel grensetraktaten mellom Norge og Sverige fra 1751 datert både 21. september og 2. oktober - dagen for undertegning var forskjellige datoer i de to landene. Omleggingen tok selvsagt også tid å venne seg til, både for bonden og for embetsmannen, og lenge ble "gammel stil" og "ny stil" brukt side om side.

Den ortodokse kirke fortsatte for øvrig å følge den julianske kalender helt til opp på 1900-tallet. Det er grunnen til at bolsjevikenes maktovertakelse i Russland i 1917 er kjent som "oktoberrevolusjonen", enda den jo fant sted i november. (For øvrig skiftet bolsjevikene kalender nesten umiddelbart.) I Hellas ble den gregorianske kalender innført så sent som i 1924. Men fremdeles brukes den julianske kalender til de ortodokse helligdager - derfor feires ortodoks jul på dagen som etter vår kalender er 6. januar, for etter den julianske kalender er det da 25. desember.

Måne over Arabias ørken

Mens den vestlige kalender tar utgangspunkt i året man mente Jesus ble født (om enn visstnok med noen års feil), tar den islamske kalender utgangspunkt i en viktig hendelse i profeten Muhammeds liv, nemlig flukten fra Mekka til Medina, som skjedde i år 622. Så skulle man kanskje tro at man kan finne et år i den islamske kalender ved å trekke 622 fra det vestlige årstall, og at vi altså i 2003 befinner oss i det islamske år 1381?

Så enkelt er det nok ikke. For Muhammed levde i Arabia, et land preget av ørkenklima og skyfri himmel, så må-

nen nesten alltid er synlig på nattehimmelen. Helt naturlig ble det månefasene som dannet grunnlag for tidsregningen der. Da Islam så gikk sin seiersgang over store deler av verden, fulgte månekalenderen med. Det ble det fort problemer av. Et år basert på tolv månesykluser á 29 eller 30 dager får nemlig bare 354 (eller 355) dager, og blir altså omkring elleve dager for kort i forhold til solåret. Det betyr at det islamske nyttår rykker omkring elleve dager fremover år for år, og etter vel 33 år har man "vunnet inn" et helt år i forhold til solkalenderen. Derfor befinner vi oss nå i det islamske år 1423 istedenfor 1381 som man ellers kunne tro.

Dette blir innviklet å holde rede på. Derfor har beboerne i Wessels gate - liksom muslimer flest - en veggkalender der islamske måneder og dager vises sammen med de "vestlige" datoer, som jo er de som brukes for de aller fleste gjøremål. De islamske datoene brukes stort sett bare i religiøs sammenheng. Men det gjør dem ikke mindre viktige.

En kalender for bønn ...

En praktiserende muslim har nemlig mange regler å forholde seg til, der kalenderen kommer inn i bildet. En muslim skal be fem ganger i døgnet. Bønnetidene er bestemt av tidspunktene for soloppgang og solnedgang, og de fastsettes for hvert enkelt sted ut fra geografisk beliggenhet, og for soltidene for hver enkelt dag i året. På kjøleskapet hos familien i Wessels gate henger det derfor en årskalender der bønnetidene er oppgitt for hver eneste dag i året. Denne kalenderen kan brukes år etter år, for soltidene er jo de samme for samme dato år etter år. En slik evighetskalender har på den annen side ikke angitt ukedagene, som vil variere år for år, så den er ikke særlig praktisk å bruke til annet enn å holde rede på bønnetidene.

Et annet av påbudene i Islam er at man en måned i året, ramadan, skal faste hver dag mellom daggry og solnedgang. Her er det også nødvendig å holde rede på tidspunktene, og de vil på samme måte som bønnetidene variere fra dag til dag gjennom måneden, og selvsagt etter årstiden. For tiden faller ramadan på senhøsten (siste gang, i 2002, varte den fra 6. november til 5. desember), men også dette flytter seg jo fremover med omkring elleve dager pr år, slik at om noen år vil ramadan komme midt på sommeren, og om 33 år har den gått hele runden og er tilbake i november igjen.

Tidspunktene for fastens begynnelse og slutt er selvsagt enda viktigere enn bønnetidene - det er jo forståelig at når folk er sultne og tørste etter en lang dags faste vil de ikke vente et eneste minutt over tiden med å kunne meske seg med mat og drikke. Så lages det da også mye god mat akkurat under ramadan, og kveldsmåltidet blir en fest, og gjerne med mer mat og hyggelig samvær utover kvelden og natta.

(Foto: Leif Pareli)

Ja, de fleste muslimer forteller med et smil at fastemåneden er faktisk den tiden på året da de spiser både mest og best!

... og en kalender for faste

For å holde rede på spisetidene i ramadan har vår familie i Wessels gate en tredje kalender, den er festet litt nonsjalandt på kjøleskapsdøra ved siden av bønnetidskalenderen, for den skal jo bare brukes akkurat denne måneden og så tas ned igjen. Her kan vi lese de nøyaktige tidene for når fasten skal begynne om morgenen og når den kan brytes om kvelden. Tidene er regnet ut fra solforholdene i Oslo akkurat denne ramadanmåned i året 2002, eller i 1423 om man vil. På kalenderen kan man også i en rubrikk lese hvordan man må justere kalenderen for å bruke den andre steder i Norge, alt etter om de ligger øst eller vest for Oslo og dermed har soloppgang og nedgang tidligere eller senere enn Oslo. Her kan vi se at på Kongsvinger kan man spise fem minutter tidligere enn det som er oppgitt for Oslo, siden Kongsvinger jo ligger øst for Oslo og sola derfor går ned tidligere der enn i Oslo. Tilsvarende må muslimer i Drammen vente to minutter lenger enn i Oslo, og i Bergen hele 24 minutter lenger enn i Oslo, før de har lov å spise. Til gjengjeld kan de spise og drikke tilsvarende mye lengre om morgenen.

Sol, måne og internett

Neste år må det en ny kalender til, som beboerne kan hente i god tid i forveien i moskeen. De kan også laste den ned fra internett. På en rekke islamske nettsted kan den interesserte lese mer om tidsregningen i islam, og hvilke konsekvenser tabellene for sol og måne har for den enkelte muslim rundt om i verden. Og for oss alle er dette en påminnelse om hvordan moderne teknologi går hånd i hånd med noen av menneskenes eldste observasjoner, av solens gang over himmelen og månen som vokser og minsker. Også i det gamle norske bondesamfunnet fulgte folk med i disse forholdene og hadde årsmarker og timesmerker knyttet til solens gang, og regler for hva man skulle gjøre og ikke gjøre på voksende eller minkende måne. Men det ligger utenfor fortellingen om kalenderne i Wessels gate.

Konservator Leif Pareli

Studenthybelen

av konservator Kari Anne Pedersen

*Da jeg skulle begynne arbeidet med
Alvhild Ulsets hybel i Wessels gate 15
kom jeg på en opplevelse fra min studietid:*

*En høstdag i 1971 befant jeg meg
i området rundt St. Hanshaugen på
leting etter Dydens Hvile. Jeg var fersk
Blindernstudent. Alt var nytt og spennende.
Jeg bodde på egen hybel hos slektninger.*

Alvhild Ulset bodde på hybel i Wessels gate 15 i 1983. (Foto: Privat eie)

Det var luksus å ikke måtte dele med noen, slik så mange andre måtte. To av mine beste venninner hadde også flyttet inn til byen samme høst, og jeg hadde lyst til å besøke dem. Men jeg visste ikke hva adressen deres var, bare at de bodde på noe de kalte Dydens Hvile i nærheten av St. Hanshaugen.

Uten adgang til telefon, men full av pågangsmot, tenkte jeg at det sikkert ikke var så vanskelig å finne stedet hvis jeg spurte meg fram. Jeg stakk innom et bakeri nederst i Schwensens gate og spurte: «Unnskyld, kan dere si meg hvor Dydens Hvile er?» Damene bak disken så vantro på meg, på hverandre, så på meg igjen mens det bredte seg noen salige flir over ansiktene deres. «Nei, men det er noe som heter Englehjemmet oppe på hjørnet her,» svarte de. Da jeg spurte på Englehjemmet om Dydens Hvile visste de naturligvis adressen, og kort tid etter sto jeg foran døren og ringte på. "Klamp, klamp, klamp," lød det, og døren ble revet opp av en fryktinngytende dame i hvit frakk og tresko. "Unnskyld, er dette Dydens Hvile?" spurte jeg forsiktig. "Nei! Det er Studiehjemmet for Unge Piker!" svarte damen bryskt.

Hybelliv

"Dydens Hvile" og "Englehjemmet". Dette var navn slike studenthjem fikk på folkemunne. De var opprettet for å være steder unge piker kunne bo trygt mens de gikk på skole i byen, langt unna foreldre eller andre som passet på dem.

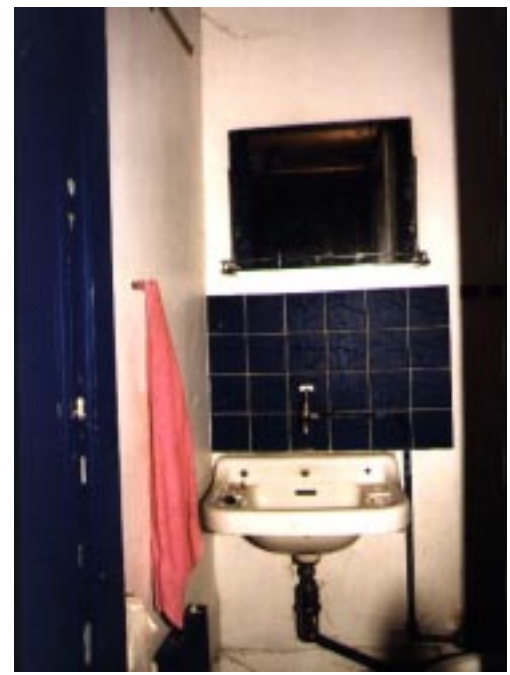
Hvordan unge kvinner har bodd i tiden fra de flyttet hjemmefra og til de giftet seg forteller mye om samfunnets og kulturens syn på kvinner. På seksti- og syttitallet skjedde det store forandringer på de fleste felt, også på kvinnesynet. Det å bo sammen uten å være gift ble vanligere. Dette hadde vært en umulighet tidligere.

I dag bor mange studerende unge i leiligheter i diverse

former for kollektiv, nettopp fordi det er en attraktiv boform for unge i dag. Det er hyggelig, det er ikke altfor dyrt, og det gir frihet fra voksnes falkeblikk. Det å bo på hybel, inne i leiligheten til den du leier av, der du også deler bad og kjøkken med vertskapet, er ikke en løsning unge mennesker som er vant til eget rom og god plass hjemmefra kan tenke seg. Var det boligmangelen som gjorde at det var flere hybelboere før? Er ungdommen av i dag for godt vant? Bruker ungdommen i dag for lang tid på studiene fordi de jobber ved siden av for å leve slik de er vant til?

Dette er spørsmål vi ikke kan få svar på før det er gjennomført undersøkelser på dette feltet. Det vi kan se er at det er skjedd mye på boligfronten de siste 30-40 årene. Det som hadde vært et helt vanlig fenomen på 1930-tallet, at en enslig kvinne eide en stor leilighet og levde av å leie ut hybler og ta inn losjerende, var det ikke så mye igjen av på 1970-tallet. Det var derimot fortsatt vanlig for studenter å leie hybel der man delte bad og kanskje kjøkken med vertskapet. Hybel med eget bad og egen inngang ble fortsatt regnet som ganske råflott. Studentbyene kom for fullt, men for mange var det fortsatt billigere å leie en privat hybel, selv om det ble mindre privatliv.

Oslos eldste studentby er Sogn, som hadde første byggetrinn ferdig til Olympiaden i 1952. Kringsjø studentby sto ferdig i 1968-69. Nordnorsk studenthjem ble åpnet i 1960, og har en helt egen forhistorie. Etter krigen sto det ofte i hybelannonsene: "Hybel til leie. Nordlendinger ikke ønsket". Foregangskvinnen Nanna With og Nordlendingenes Forening samlet inn penger i årevis for å få til et studenthjem for ungdom fra de tre nordligste fylkene. I dag er dette en stiftelse der fortsatt 90% av beboerne er fra Nord Norge.

På 70-tallet ble det også vanlig med kollektivet. Dette var noe nytt og revolusjonerende der både nye boligløsninger og nye familiesystemer ble forsøkt.

Hybelen i Wessels gate 15

Da det viste seg å være en hybel i Wessels gate 15, så vi det som en enestående mulighet til å rette oppmerksomheten mot en boform som mange har opplevd i en eller flere perioder av sitt liv.

Ekteparet Tove Kvalstad og Ola Ulset, som bodde i hjørneleiligheten i 3. etg. i gården, kunne fortelle at Ols søster Alvhild bodde på denne hybelen i en periode.

Alvhild Ulset kunne fortelle en god del om hvordan det hadde vært å være hybelboer der. Hun leide hybelen fra 1979 til 1982, mens hun gikk på grafisk design på Kunst og Håndverksskolen. Den var helt enkel og besto av do, gang og selve rommet. Men den hadde egen inngang, noe som var svært attraktivt på den tiden. Ellers var hybelen som hybler flest i gamle leiegårder: Kald, med dårlige sikringer og liten kapasitet på elektrisitetsanlegget. Det første hun kom på å fortelle da vi møttes første gang var at hun slåss om sikringene med hybelverten. Det var lite strøm og evighets-sikringen gikk ustanselig.

Alvhilds bror, Ola, hjalp henne med å pusse opp rommet. Han snekret sovehems og satte opp en kjøkkenbenk i gangen. Da Wessels gate 15 skulle rives i 1999 var denne innredningen intakt, og delvis hadde vegger og dører fortsatt de samme fargene.

Alvhild husker at hybelen bare hadde enkle vinduer. Det ene vinduet fikk hun ikke helt igjen, og på vinteren ble det svært kaldt i rommet. Hun skaffet seg en stor isoporplate som hun skar til så den dekket hele vinduet. Så skar hun ut

en liten luke som hun kunne åpne når hun skulle se hva slags vær det var ute. Moren sendte henne et tykt militærullteppe til sengen. Hun la det over dynen, og det varmet godt. Hun arvet enkelte møbler fra broren og svigerinnen, og husker med glede at hun arvet en arbeidslampe til skrivebordet. Det var så godt å ha noe å varme hendene på når hun satt der og arbeidet! Trass i kulde og mangel på bad og andre bekvemmeligheter, minnes Alvhild denne tiden med stor glede. Her trivdes hun.

Over fra venstre:

Alvhild om kjøkkenet med benken og døra:

«Rimelig sikker på at veggene var hvite, og dørkarmene var blå. Plata på kjøkkenbenken var blå.»

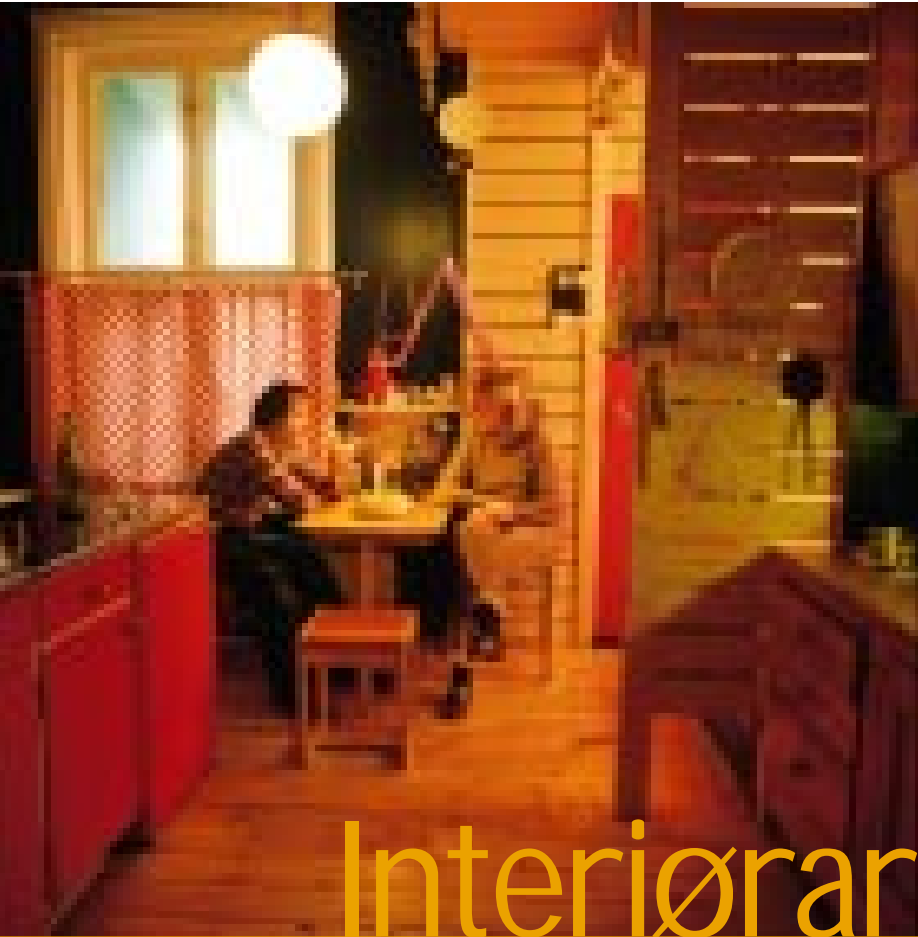
Alvhild om stigen opp til hemsene og arbeidsbordet:

«Arbeidsplata var malt blå. Trinnene på stigen var runde og blå.»

Alvhild om badet:

«Malte flisene på doen mørkeblå.»

(Alle foto: Anne-Lise Reinsfelt)

«Skal museet gjenskape en leilighet fra 1970-tallet? Er ikke det bare å sette inn noen brukte brus- og ølkasser, Ivar-hylla fra Ikea, et stort stereoanlegg, fire blå keramiske te-kopper og et stearinlys i en vinflaske på et furubord, og la et putelandskap i oransje, grønt og lilla dominere? I taket henger dere opp noen rislamper, tørkede blomster og på veggen fester dere en politisk plakat, så er jobben gjort. Vanskeligere er det ikke. Eller hva?» sa en interiørinteressert bekjent av meg.

Interiørarkitektene

Hans forslag virket besnærende enkelt, men også preget av fetisj og myter. Noen blikk inn i datidens tidsskrifter og bøker gir ham tilsynelatende mye rett. Fra slutten av 1960-tallet var en rimeligere innredning budskapet, og mange ideer og inspirasjon til fornyelse ble illustrert med "gjør det selv"-reportasjer. Utradisjonell bruk av materialer og gjenbruk av lett tilgjengelige gjenstander var gjennomgående temaer. Men allikevel, hvor presis var min bekjents forestilling? Ligger det ikke bak utvalget av gjenstander til ethvert hjem et mønster av sosiale og individuelle distinksjoner som er helt vesentlige å kjenne til for å skape en troverdig ramme om et realistisk liv?

En viktig motivasjon bak museets innredning av leilighetene i Wessels gate 15, er å erverve og formidle ny kunnskap om fortidens bokkultur. Med den utstillingsplan vi har lagt, går riktignok ikke denne kunnskapen så langt tilbake som friluftsmuseer tradisjonelt har for vane å gjøre. Etter at leiligheten som viser et pakistansk hjem i Norge er ferdig, skal det innredes en leilighet fra annen halvdel av 1970-tallet. Her tar vi sikte på å gjenskape en leilighet som i 1979 ble presentert i *Nye Bonytt* i en stor billedreportasje under tittelen "Bolig og kontor på 115 m²". Leiligheten tilhørte de unge interiørarkitektene Tove Kvalstad og Ola Ulset.

Bonytt-artikkelen kombinert med en rekke andre faktorer har vært avgjørende for vår målsetning om å forsøke å rekonstruere Kvalstad og Ulset sin leilighet slik den ble presentert i *Nye Bonytt*. En viktig begrunnelse er muligheten til å gjenskape ett bo til noen som faktisk levde i Wessels gate 15. Og det var ideelt at vi fant en leilighet som beboerne i stor grad hadde omformet til sin egen med egenhendig arbeidskraft. Ekstra gledelig er det derfor at de tidligere beboerne har stilt seg positive til at vi gjenskaper nettopp

deres hjem og er villige til å bistå oss i prosessen. Det faktum at de begge nylig var utdannet, gjør at vi her står ovenfor noen som var meget bevisste på både leilighetens faste utstyr som valg av materialer, fargebruk og overflatebehandling og de gjenstander de satte inn der. Her har de som interiørarkitekter vært kreative og gjort mye morsomt.

Men bak en slik tilsynelatende enkel målsetning, beveger vi oss også inn på to spennende museumsfaglige utfordringer og problemfelt. Det ene berører hvorvidt det faktisk er mulig ut fra kilder, intervjuer, beskrivelser, bevarte bygningsdeler, bevarte gjenstander etc, å få til en tilnærmet visuell rekonstruksjon. For å lykkes er vi avhengig av et godt samarbeid, både med tidligere beboere, entreprenører og museets faglige stab som håndverkere og tekniske konservatorer. Arkitekt Cecilie Thue har hovedansvaret for å gjenskape leilighetens faste utstyr med en korrekt material- og overflatebehandling, mens en av prosjektkoordinator Birte Sandviks utfordringer blir å anskaffe oss de samme gjenstander som Ulset og Kvalstad omgav seg med.

Det andre problemfeltet ligger på et fortolkningsnivå og stiller spørsmål om hva som egentlig blir rekonstruert? Er det en bolig vi prøver å gjenskape, et hjem eller et kunstverk? Var det virkelig Kvalstad og Ulset sitt hjem som ble presentert i *Bonytt*, eller var det et hjem som under fotoopptakene var blitt ominnredet av fotografen? Når vi som i dette tilfelle har profesjonelle interiørarkitekter som tilsynelatende har hatt kontroll over hele prosessen ned til plassering av enkeltgjenstander, samtidig som de velger å presentere det i media, er ikke skillet mellom boligen som et kulturprodukt og kunstverk like skarpt. Denne type spørsmål tas det sikte på å finne svar på i løpet av prosessen.

Før vi bestemte oss for Kvalstad og Ulset sitt hjem, hadde

vi oppdaget at nok et arkitekthjem fra Wessels gate var blitt presentert i *Bonytt*. Dette ledet oss til å undersøke om tidsskriftet eller fotografene satt på ytterligere dokumentasjon. Resultatet ble en særdeles generøs gave fra de tidligere eiere av Forlaget Bonytt. Tidligere redaktør Tore Giljane var blant dem som tilbød museet å overta store deler av deres fotoarkiv fra årene 1968-1989. Dokumentasjon av nordmenns bomiljø har alltid vært et sentralt felt for Folkemuseet, og med den rike og varierte fotosamlingen har museet sikret seg viktige materielle uttrykk av det senmoderne og postmoderne Norge.

Medias rolle som påvirkningskilde og shopping-guide for hvordan vi innreder og skaper våre hjem og våre selvbilder, har fått et oppsving de senere år. Parallelt med dette har kunst- og kulturhistorikere begynt å interessere seg for denne type massekommunisert medium. Samtidig som design- og interiørblader appellerer til økt konsum, ser vi også at de formidler en kritisk kommentar og stiller seg åpne for nye ideer og ny livsførsel.

Et sentralt spørsmål blir hvordan Kvalstad og Ulset sitt hjem forholder seg til 1970-tallets bokkultur både med hensyn til valg av boform og valg av interiørløsninger. 1970-tallet var et tiår hvor interiørarkitektene markerte seg, både med utstillinger og den plass de ble viet i tidsskrifter og bøker. En ny og bred hyttekultur, mer omsorg for barnas trivsel og en rimelig og praktisk innredning av leiligheter i drabantbyblokk eller den rehabiliterte leiegården var blant formgivningsoppgavene. Når Bonytt presenterer unge formgivere som har stiftet ett nytt moderne bo, er det mulig å se et mønster; Når arkitekten presenterer sitt hjem er det som oftest en enebolig i en villaforstad. Når interiørarkitekten gjør det, er det en byleilighet i en eldre leiegård. Mens arki-

tekten er opptatt av husets forhold til tomten, relasjonen ute og inne, er interiørarkitekten opptatt av overflatebehandling og å tilpasse og endre en eksisterende romstruktur til nye behov og et fleksibelt bruk.

Når det gjelder innredning synes interiørarkitektene å ha variert mellom to stilretninger. En mer minimalistisk retning, influert av amerikansk Pop Art og europeisk design, med bruk av sterke farger og materialer som plast, glass og stål både i møbler og annet løsøre. Eksempel på denne stilen finner vi i leiligheten til interiørarkitekten "Jan" og hans sykepleier kone "Cecilie". Frognerleiligheten på 65 kvm ble i 1974 presentert i *Nye Bonytt*. I den lyse stuen er en fargebruk av rødt og nyanser av grønt avgrenset til tekstiler og små detaljer. Reoler i stål av Verner Panton og stålrørsmøbler av Lindau/Lindekrantz var blant inventaret.

Den andre og langt mer utbredte retningen var dominert av naturmaterialer, ikke minst furu, og et kreativt gjenbruk av gjenstander. Hytte og boligvaner var mer utvisket, og enkle og robuste furumøbler som i utgangspunktet var tiltenkt hytta, fikk raskt innpass som bolig møbler. På kjøkkenet malte man ofte veggene dyp blå, brun, rød eller oransje farge, komplettert med tekstiler i dristige mønstre. Hvitevarer ble dekket med selvklebende plastfolie i samme farge som kjøkkenskap. Det er denne stilen vi ser i *Nye Bonytt*s foto av Kvalstad og Ulset sitt kjøkken der de sitter ved sin enkle spiseplass. Og hele kjøkkenet og resten av deres leilighet skal altså nå rekonstrueres på Norsk Folkemuseum. Ønsk oss lykke til!

Førstekonservator Espen Johnsen

(Begge foto: Jan Larsen/Nye bonytt/Norsk Folkemuseum)

vann, med «3 Vandlædninger med 9 Vasker og 10 Kraner.» Alle leilighetene i Wessels gate 15 har altså opprinnelig hatt innlagt kaldt vann på kjøkkenet med ei tappekran over en utslagsvask i støpejern.

Da vi skulle legge opp rørene i 1905-leiligheten, hadde vi fått tak i hauger av gamle soilrør (avløpsrør) i støpejern. Vi ønsket å lære samt dokumentere håndverket med montering av soilrør, som nå er i ferd med å gå i glemmeboka. Vi kom i kontakt med en pensjonert rørlegger, Bjørn Øen, tidligere lærer på rørleggerlinja på Sogn Videregående skole, og med adresse i Wessels gate 9! Han gjorde hele jobben, og hele prosessen ble både foto- og videodokumentert.

I 1920- og 1930-årene kom de første elektriske varmtvannsbeholderne på markedet og vi antar at iallfall noen av beboerne i Wessels gate på denne tiden har fått innlagt varmt vann i en varmtvannsbereder som vanligvis ville henge over utslagsvasken på kjøkkenet.

Hjerterommet

Alle leilighetene i Wessels gate 15 fikk innlagt WC i 1952. I hovedfløyen skjedde dette på bekostning av kjøkkentrappen i baktrapptårnet. I sidefløyen ble pikeværelsene ofret til fordel for WC. Denne ombyggingen kan sees som en avspeiling av endringer i klassesamfunnet. Helt fram til 1952 var det altså utedoe i bakgården. I branntakst av 1889 står det følgende beskrivelse av utedoen i Wessels gate 15:

«En 1 Etages Udhusbygning - 8,90 Meter, 6,90 Meter lang, 2, 82 Meter dyb, 2,50 Meter høi, opført af 1 Stens Mur med Murgesims, Tagrende og Tud af Zink, 1 Stens Brandgavl tækket med Bord og Sten indeholdende 1 Gang og 7 Priveter med 2 Jernvinduer og 7 Borddøre.»

På grunnlag av denne kilden vil vi langt på vei kunne gjenoppføre utedoeene i bakgården.

Svært lite informasjon er som sagt samlet omkring utviklingen av hjemmets teknologi og sanitærforhold siste hundre år. Og her har utviklingen gått fort. Norsk Folkemuseum har derfor nylig igangsatt et prosjekt om teknologifisering av hjemmet siste hundre år. Vi har sendt ut omkring 200 spørrelister gjennom Norsk Etnologisk Gransking, hvor bl.a. en tidligere beboer i Wessels gate 15 har skrevet følgende erindring om kalde besøk på utedoeet i bakgården:

"Så lenge jeg bodde hjemme, hadde vi utedo nede i gården - en sann plage, særlig om vinteren. Rotter var det i perioder flust av, vi måtte alltid sitte å dunke i kassa når vi satt der. En liten revolusjon skjedde ellers nede i dohuset da det ble lagt inn lys der nede, én pære for annethvert avlukke plassert i en utskjæring i skilleveggen. Vår leilighet var for øvrig den eneste som hadde vårt eget private avlukke. Til mindre forretninger brukte vi selvsagt potter og toalettbøtter, som ble tømt i utslagsvasken".

Vi har tro på at arbeidet vi hittil har lagt ned i teknologiske detaljer i leiegården vil kunne gi både forskere og studenter muligheter til å studere hjemmets teknologihistorie på Norsk Folkemuseum. Samtidig håper vi at publikum gjennom dette får et reelt inntrykk av hvordan teknologi har blitt installert og tatt i bruk i hjemmene våre gjennom en periode på 140 år.

Fagkonsulent Birte Sandvik

noen kunne kanskje tilknytningen til et strøk eller en bydel til en hvis grad erstatte tilknytningen til bygningen. Sverre Olsen som var født i Lakkegata (i 1880) og senere bodde både i Tøyengata og i Platousgate, tilbrakte til tross for skiftende boliger hele barndommen i samme strøk.

I motsetning til leilighetene som en leide for kortere eller lengre tid, var møbler og innbo ens eget. Det er her vi må lete etter materielle manifestasjoner av en proletær hjemkultur. Det var ikke boligen, men innboet som var hjemmets fysiske ramme. De fleste av de siterte arbeiderminnene beskriver enkle interiører, «ganske tarvelig, som det kunne bli den gangen». Soveplassene måtte nødvendigvis dominere, både i stua og ofte også på kjøkkenet. Ellers var utstyret «såre enkelt den gang», det var «alminnelige pinnestoler», kommode og rundt bord.

Men selv i barndomsminnene fra disse enkle boligene finner vi uttrykk for et ønske om at hjemmet skulle inneholde mer enn det absolutt nødvendige. I Anna Johansens barndomshjem på Kampen var det «nydelige polerte møbler». I barndomshjemmet til Maggie Olsen (født 1876) på Kampen var det både sekretær og ottoman! Sigrid Margit Jacobsens barndomshjem ble modernisert til konfirmasjonen hennes med plysjmøbler og amerikansk gyngestol. Det er særlig stuemøblene som huskes til tross for at hverdagslivet først og fremst fant sted på kjøkkenet. Selv om senga i praksis var det viktigste møblet på stua, var stua også stasue. Ofte hadde stua spisebord og kanskje salongmøbler, noe som har blitt tolket som uttrykk for at høyborgerlige hjemidealer hadde funnet innpass i arbeiderhjemmet.

Det kanskje mest påfallende fellespreget ved beretningene om barndomshjem på Oslos østkant i slutten av 1800-tallet, er at mange av fortellerne nevner pedestallen som en svært vanlig og tilsynelatende viktig del av innredningen i hjemmet. En *pedestall* er et smalt skap eller en sokkel, eventuelt utformet som en søyle, beregnet til å bære en pyntegenstand. Pedestallen i form av skap hadde unektelig en praktisk funksjon. Her kunne til og med maten oppbevares. Men først og fremst var den et møbel med dekorativ verdi og en del av det tidlige 1800-tallets borgerlige stueinnredning. Hvordan skal vi da forstå dens uunngåelig tilstedeværelse i arbeiderhjemmet? Når pedestallen står så sentralt i minnet om barndomshjemmet, er det fristende å tolke dette som et uttrykk for ønsket om et hjem som inneholdt mer enn det helt nødvendige.

Hjemmet og familien var betydningsfulle målere av respektabilitet for arbeiderfamilien. Når det å overleve egentlig var det umuliges kunst, ble det å leve et i egne og andres øyne respektabelt liv, en prestasjon. Pedestallen kan forstås som et synlig uttrykk for denne prestasjonen.

Konservator Morten Bing

Leiegården fra Wessels gate 15 blir «OBOS-gården» på Folkemuseet

1998 Desember: **OBOS** tilbød Norsk Folkemuseum å overta leiegården i Wessels gate 15 i Oslo.

1999 Leiegården ble dokumentert og demontert. Bygningsdeler som var mulig å bevare ble lagret i containere på museet. Siv. arkitekt *Jens Treider* ble engasjert til å lede arbeidet. Gården ble revet i februar.

2000 Gjenoppbyggingen av leiegården på museet startet. Arkitekt var *Jens Treider*. *AB Ragnar Evensen* var entreprenør.

Den 5. september: Grunnsteinsnedlegging ved daværende kulturminister *Ellen Horn*.

Ved årets slutt forelå forprosjektet for innredningen: «Å bo i byen» av konservator *Morten Bing*.

2001 Etnolog *Birte C. Sandvik* ble engasjert som prosjekt-koordinator for arbeidet med de kulturhistoriske innredningene.

I september sto selve bygningen ferdig og ble overrakt museet av **OBOS'** direktør *Martin Mæland*.

Pilotprosjektet «Vaskekonen Gunda Eriksens hjem» startet på våren. Leiligheten åpnet i september som første utstilling i gården. Ansvarlig for prosjektet var konservator *Morten Bing* og en arbeidsgruppe med *Birte C. Sandvik*, utstillingsarkitekt *Cecilie S. Thue*, utstillingskoordinator *Torgeir Kjos* og teknisk konservator *Jan Petter Brennsund*.

Vinmonopolutsalget fra Holmestrand og utstillingen «Drikkeskikk og -uskikk» åpnet i oktober. Prosjektansvarlig var arkitekt *Mogens With* og fagkonsulent *Erika R. Scott*. Andre nøkkelpersoner ved innredningen av polutsalget var teknisk konservator *Nils G. Johannessen* og snekker *Ole Jørgen Schreider*. Utstillingen var formgitt av *Cecilie Rasch Halvorsen*. Tekstforfatter var *Morten Bing*.

2002 Arbeidet med innredningen av resten av gården startet. En prosjektledelse ble etablert med arkitekt *Hanne Aasen* som ansvarlig for byggesaken og det formelle forholdet til konsulenter og entreprenører, og konservator *Morten Bing* som ansvarlig for det kulturhistorisk innholdet og utstillingsmetodikken

En samarbeidsavtale mellom museet og **OBOS** ble undertegnet. **OBOS**, som tidligere hadde bidratt med 15 mill. kroner, lovet å gi ytterlige 15 mill. til gjennomføringen av prosjektet.

Siv. arkitekt *Jens Treider* ble engasjert for å prosjektere byggearbeidene. Valg av entreprenører falt på Skutle AS med malermester Strand som underentreprenør, Elmann AS og ABA-rør.

En prosjektgruppe for innredning av leilighetene ble etablert. Gruppen ledes av *Morten Bing* og består av *Birte C. Sandvik*, *Jan Petter Brennsund* og *Torgeir Kjos*, samt håndverkerne *Egil Martens* og *Vegard Jensen*. Grafisk design i leilighetene og utstillingene utføres av *Geir Goosen Design*.

I november åpnet leiligheten «Ein ny heim i ei ny tid – 1905». Fagansvarlig var konservator *Kari Bjørg Halvorsen*.

2003 I juni åpnet «Et pakistansk hjem i Norge – 2002». Fagansvarlig var konservator *Leif Pareli*.

I november skal «Student i storbyen – 1984» stå ferdig. Fagansvarlig er konservator *Kari Anne Pedersen*.

2004 I juni skal «Bonythjemmet – 1979» og utstillingen «Hjemmet i media» åpne. Fagansvarlig er 1. konservator *Espen Johnsen*. Dette er, i motsetning til de tidligere leilighetene, en rekonstruksjon av et hjem i Wessels gate 15. Arkitekt *Cecilie S. Thue* og *Espen Johnsen* er ansvarlige for den bygningsmessige rekonstruksjonen av interiøret.

Foreløpig er prosjektet planlagt avsluttet til **OBOS'** 75-års jubileum i august med åpning av utstillingen «Bo i byen». Fagansvarlig er *Morten Bing* i samarbeid med *Torgeir Kjos* og *Birte Sandvik*.

I tillegg til de nøkkelpersonene som er nevnt ovenfor har en rekke av museets faste medarbeidere deltatt i arbeidet.

Midlertidig stenging i OBOS-gården

På grunn av vannskader er to av de ferdige leilighetene i Wessels gate 15 midlertidig stengt for publikum. De vil først bli gjenåpnet om noen måneder. Dette gjelder «Gunda Eriksens hjem – 1950» og «Et pakistansk hjem i Norge – 2002». «Ein ny heim i ei ny tid – 1905» og Vinmonopolutsalget fra Holmestrand er heldigvis ikke berørt.

Natt til 13. august ble et overrislingshode i stua til det pakistanske hjemmet utløst ved en feil. Alarmen gikk, nattvakten tok affære, og etter bare 10 minutter var overrislingsanlegget koblet fra. Men store mengder vann var allerede sprøytet inn i rommet. Innen kl. 7.00 var et stort team fra museet på plass, og de to leilighetene ble raskt evakuert for gjenstander. Alle berørte rom var tømt klokken 13.30.

Selv om det kan vise seg å være betydelige bygningsmessige skader, ble ingen museumsgjenstander alvorlig skadet i oversvømmelsen. Det er også svært oppmuntrende å se at museets organisasjon fungerte effektivt i en slik krisesituasjon.

Høstens program

Velkommen til en innholdsrik høst- og vintersesong på Norsk Folkemuseum. Høydepunktet er det store Julemarkedet 30. november, 7. og 14. desember. Høstens tema er OBOS-gården, Wessels gate 15 i museets Gamleby. Fra 12. oktober til 23. november blir det foredrag ved museets konservatorer og andre som arbeider med dette prosjektet. Barna kan være med på klipping av museets sauer 15. september eller prøve seg på folkedans 28. september.

14. sept: Kom skal vi klippe sauen

Fra kl. 11: Museet viser ulla gang fra sauen til det ferdige produktet. Museets sauer klippes med saks og maskin. Barna kan hjelpe til med karding og spinning.

28. sept: Dansefinale

Fra kl. 12: Danseoppvisning og folkedanskurs for hele familien ved Norsk Folkemuseums Dansegruppe. Arrangementet avslutter den store danseuken der 900 skolebarn har lært folkedans i regi av den Kulturelle skolesekken.

12. okt: Leiegården fra Wessels gate 15 som ble «OBOS-gården» på Folkemuseet

Kl. 13: "Wessels gate 15. Å rive og bygge en murgård". Foredrag ved sivilarkitekt Jens Treider.

Kl. 14: "Rør og ledningssurr i Wessels gate 15 gjennom 140 år." Foredrag ved Prosjektkoordinator Birte S. Sandvik og teknisk konservator Jan Petter Brennsund

Kl. 15: "Pene mennesker og bra folk. Hvem bodde i Wessels gate 15?" Foredrag ved konservator Moten Bing

26. okt. kl. 13: Hjem og boskikk i det flerkulturelle Norge

Foredrag ved konservator Leif Pareli

9. nov. kl. 13: Ein ny heim ei ny tid – 1905

Omvisning ved konservator Kari Bjørg Halvorsen

16. nov. kl. 13: Det respektable arbeiderhjemmet

Foredrag ved konservator Morten Bing

23. nov. kl. 13: Student i storbyen

Foredrag ved konservator Kari Anne Pedersen

30. nov., 7. des. og 14. des. Det store Julemarkedet

Kl. 11 - 16: Julepyntede stuer, over 100 bugnende markedsboder, folkedans, familieunderholdning, Julenissens verksted og mye mer.

Utstillingsåpninger

I høst åpnes flere nye utstillinger, og Norsk Folkemuseum har gleden av å invitere våre Venner til åpningene:

Håndplagg til bunader og folkedrakter

Åpner 16. oktober

Utstillingen bygger på Heidi Fosnes' bok som presenterer tradisjonsrike håndplagg. Fosnes har fotografert originale tekstiler fra flere museer, og viser disse sammen med mønstre. Utstillingen viser både museets originalmateriale og nye plagg.

Why I'm happy in the world

Åpner 23. oktober kl. 13.00

Viser barnekunst med kampen mot narkotika som tema. I samarbeid med den Slovakiske ambassaden i Norge

Slekten, gården og byen – familien Collett i Christiania 1686-1821

Åpner 30. oktober

En presentasjon av familien Colletts liv og virke. Viser i Collettfamiliens bolig i Kirkegaten 15 i museets Gamleby.

Lysten og hemmeligheten - Reproduksjonskunst i bok gjennom 500 år

Åpner 4. desember

Tidspunktene for de fleste åpningene er dessverre ikke klare. Det kan også bli forskyvninger.

Sjekk www.norskfolkemuseum.no for en oppdatert oversikt over åpningene.

Folkemuseet bidrar

til feiringen av St. Peterburgs 300-års jubileum

Den 5. oktober åpner Folkemuseet en utstilling av norsk folkekunst i Peter den stores by.

Utstillingen er ledd i samarbeidet mellom Russisk etnografisk museum og Folkemuseet som ble innledet i 1998.

Tema for utstillingen vil være bryllup og frieri. Det vil bli utstilt 50 av museets mer praktfulle folkekunstgjenstander som knyttes til emnet og to brudepar, henholdsvis fra Øst-Telemark og Tinn i Telemark i drakter som er rekonstruksjoner av brudedrakter fra tidlig på 1800-tallet.